

For Hjemmet.

Et Tidsskrift for nyttig og underholdende Læsning.

2den Marg.

1871.

12te Hefte.

Mary Nealy.

Vi ville i denne lille Fortælling søge at skildre Mary Nealys Sønderser, der kaste et klart Lys over de Forer, for hvilke Beboerne i de nord-amerikanske Grændsekolonier vare udsatte i tidligere Dage.

Mary blev født i Syd-Carolina, i Nærheden af Charlestown, i Aaret 1761. Hendes Fader flyttede med sin Familie til Tennessee, idet de reiste igjennem Georgia til det Sted, hvor Chattanooga nu staar, og her levede den dygtige Skandsegraver i flere Aar. Mrs. Nealy maatte selv paatage sig at undervise sine Døtre, og da der senere oprettedes en Skole, bleve Sønerne sendte til den, endsskønt den laa tre Mile borte, og Veien gjennem Skoven var saa hjemsøgt af Ulve, at de sædvanligt maatte ride.

Efter Begyndelsen af den revolutionære Kamp maatte Familien tiligemed mange Andre søge Tilflugt i et Fort, hvorfra Mændene leilighedsvis bevogtede sig ud for at passe Kvæget og dyrke Markerne. Nealy beskæftigede sig med at lave Salt,

og hans Datter Mary eller Polly, som hun kaldtes, hjalp ham undertiden.

En Søndag Morgen i Efteraaret 1780 forlod den unge Pige, der var iført sin bedste Dragt, Fortet, i Selskab med sin Fader og gik ned med ham til Flodbredden. Det traf sig, at Mary stod et lidet Stykke borte fra sin Fader, da hun pludselig hørte et Geværskud og saa ham falde. Idet hun sprang fremad, saa hun en Indianer styrte ud fra sit Skjulested og sank i det Samme bevidstløs til Jorden. Da hun atter kom til sig selv, befandt hun sig i Armene paa to Wilde, der trak hende afsted i største Hast, idet de diensynligt frygtede for at blive forfulgte fra den nærliggende Station. Der viste sig imidlertid ingen Hjælp, og den uheldige Pige var nødt til at gaa videre med de Wilde. I tre Dage smagte de ikke Føde; tilsidst blev en Bjørn drevet, og den vanmægtende Fange fik et Stykke raat Kjøb, hvilket forboldte hende en alvorlig Sygdom.

Fangen fik nu Valget imellem at blive Hovdingens Sønnedotter eller hans ældste Kones Slavinde. Hun valgte det Sidste og forstod snart at gjøre sig saa nyttig, at de Vilde besluttede at spare hendes Liv. Stammen opholdt sig i nogen Tid i Tennessee og Kentucky. Den ulykkelige Pige vedblev at nære Haabet om at undslippe og at naa tilbage til sit Hjem og sine Venner, og en Nat prøvede hun paa at flygte. Efter at have forladt Leiren kom hun til at træde paa et afbrøkket Stykke Rør, der gik helt igjennem hendes Fod. Naturligvis blev hun igjen tagen tilfange og led gruelige Smerter i Saaret, der ikke vilde læges i flere Maanedes. Da hun dengang havde lært noget af det indianske Sprog, hørte hun hyppigt det Raad udtale, at man skulde dræbe og skalpere hende, hellere end at bebyrde sig med en stakkels Krøbling; og det er sandsynligt, at man kun skaaede hende paa Grund af hendes Frødselighed i at sy og andre Slags Arbejder, hvorved hun var til stor Nytte for sin Herskerinde.

En Nat, da Indianerne havde leiret sig ved Bredderne af en liden Strøm, reiste der sig en frygtelig Storm. Før at faa Ly klatrede Mary op i et Træ, der var aldeles omslynget af en frodig Vinranke. Et Dieblik efter oprykkede et voldsomt Vindstød et stort Træ tætved, og med en frygtelig Bragen faldt det lige over det Sted, som hun netop havde forladt. Hun hørte de Wilde raabe til hende midt i Mørket og den rasende Storm, og da de intet Svar fik, mærkede hun af deres Udbrud, at de ansaa hende for dræbt.

En Gledesffjelven gennemfor

hendes Hjerte; thi her var en Leilighed til at undslippe.

Hun forholdt sig fuldkommen rolig medens Indianerne bestandig af og til raabte paa hende. Hun turde ikke forlade Træet af Frygt for, at Hændene skulde mærke det og begynde at gjøre Allarm; men hun haabede, at de Vilde vilde bryde op før Daggry, hvilket de gjerne pleiede, naar de frygtede Forsølgelse.

Hendes Forventning blev imidlertid sluffet, og da Dagen gryede, blev hendes Tilflugtssted opdaget. Hun nødtes til at følge med dem længer mod Nord, og efter at de vare gaaede over Ohio, opgav hun næsten Haabet om at naa tilbage til sine Slægtninge.

Ligesom for at drille hende frembød der sig flere Leiligheder til Flugt, som hun dog ikke kunde benytte. En Nat, efter at de havde slaaet Leir, reiste der sig en Snestorm, og hun blev fuldkommen dækket af en Snefond. Da Indianerne om Morgen lavede sig til at fortsætte Reisen, kunde de intetsteds finde hende, og de sluttede derfor, at hun var flygtet om Natten. De ytrede sin Brede lydeligt og truede hende med de forferdeligste Pinsler, hvis hun engang igjen faldt i deres Magt. Da hun hørte alt dette uthydeligt og kun forstod, at man savnede hende og søgte efter hende, reiste hun sig fra det hvide Teppe midt imellem de rasende Wilde, der udbrøde i forbausede Skrig og i lydelig Uhygghed, da de opdagede Sandheden. Det var en bitter Tanke for hende, at hun kunde være bleven i Sikkerhed, hvis hun havde anet, hvor vel hun var skjult.

Indianernes Morgenmaaltid be-

flod i en stor, fort Slange, som blev stegt og delst mellem dem. Den stakels Pige fik kun et lidet Stykke; men den sterke Sult gjorde, at det smagte hende som en Læckerbidsten.

Engang, da alle Mændene vare borte, kom et stort Dyr løbende lige ind mod Leiren. Den gamle Høvdingens Kone befalede Mary at tage et Gevær og skyde det, da hun var kjendt som den bedste Skytte blandt Kvinderne. Høvdingen havde under Dødsstraf forbudt al Skydning i Mændenes Fraværelse, da Afsvringen af et Gevær var det fastsatte Signal, naar Fienden nærmede sig. Mary tøvede med at adlyde sin Hersterinde; men da hun fik streng Befaling, fyrede hun og fældede Dhret. Strax kom Indianerne farende i Forventning om at møde Fienden. Da de hørte, at det var blind Allarm, løstede Høvdingen sin Tomahawk for at drebe den hvide Pige, der havde været ham ulydig.

Høvdingens Kone kastede sig mellem ham og hans udsæede Offer, idet hun raabte, at hun selv var den Skyldige; men medens Høvdingen i nogle Dieblikke svingede det opløstede Vaaben over sit Hoved, troede Mary, at han vilde begrave det i hendes.

Engang var der udbrudt Kopper blandt Stammen, og den unge Pige fik strax denne frygtelige Sygdom. I ti Dage var hun aldeles blind, og man lod hende være alene i en liden Hytte, som man i Hast havde opført tæt ved en Kilde, i nogen Afstand fra Leiren. Hendes Føde blev bragt og sat ved Kilden, til hvilken hun blot kunde krybe hen omtrent en Gang i fire og tyve Timer. Dog kom hun sig efterhaan-

den, og da de igjen drog videre frem, brugte hun en liden Kniv, der var uddgaaet Indianernes Opmærksomhed, til ubemærket af dem at indskjære sit Navn i Træernes Bark i Gaab om, at disse Mærker kunde lede til hendes Befrielse.

Da de vare komne ind i Michigan, stødte der andre Fanger til dem. Deriblandt var en ung, svag Kone, der førte et kun faa Maaneder gammelt Barn med sig, hvorfor hun ikke godt kunde holde Skridt med de Øvrige, endsskjønt de andre hvide Fanger medlidende hjalp hende. Da de om Natten søgte Leir, holdt Mændene Raad, og det blev besluttet at drebe Barnet. De havde antændt et stort Baal, og da dette var brændt ned til en uhyre Høj Bløder, greb en af Krigerne Barnet fra Moderens Byst og kastede det paa Baalet. Dieblikkelig blev det truffet bort igjen og slynget tilbage i den fortvivlede Moders Arme, atter snappet fra hende og kastet tilbage i Ilden for igjen at drages ud; denne djævelske Leg blev fortsat under den forferdede Moders Skrig og under gyselige Gyl, som de Vilde udstødte, medens de dansede og sprang omkring med affindige Geberder, indtil Livet var udslukt i det lille Offer, hvorefter det blev revet istykker af Morderne.

Denne og lignende Scener indgød Mary en Følelse af Nædsel og Had mod sine Forfølgere, for hvilken hun aldrig, selv i senere Aar, ganske kunde frigjøre sig.

En anden Gang maatte hun se paa, at en ung Indianer og hans Brud bleve straffede for en Forbrydelse, som kun sjelden begaaes blandt de vilde Stammer. De bleve bund n

til forskjellige Træer og stenede til-
døde, medens de hvide Fanger bleve
toungue til at se derpaa.

Efter to Mars Forløb bleve Fan-
gerne førte til Detroit, hvor India-
nerne ventede, at den britiske Regje-
ring vilde betale dem for de Skal-
per, som de havde bragt. Englæn-
derne betragtede med Interesse de
Bilde, som de ansaa for vigtige
Allierede, medens de havde Leir i
Nærheden af Byen. Mary blev hver
Dag sendt til en fransk Residents
Hus for at hente Melk til en af
Høvdingens syge Børn. Hun saa
hyppigt Husets Frue, der interesse-
rede sig for hende, da hun havde
hørt hendes Historie. En Morgen-
stund opfordrede hun hende til at
komme igjen den følgende Dag, at
lade sin Melkekande falde udenfor
Porten, gaa ind i Huset uden at
banke paa og skynde sig lige til et
bestemt Værelse.

Hun gjorde, som det var hende
ansigt. Da Indianerne kom for at
søge efter hende, underrettede Fruen
i Huset dem om, at Pigen var kom-
men til Huset, tilshyneladende i Brede,
havde kastet Kanden og var gaaet
sin Vej, Ingen vidste hvorhen. In-
dianerne klagede til Byens Autorite-
ter, og næste Dag blev der sendt
Mænd hen for at undersøge Huset;
men der fandtes intet Spor af
Flygtningen.

Mary laa imidlertid skjult i et
lidet, mørkt Afslukke, hvis Dør meget
vanskeligt kunde opdages, og i en
hel Maaned forblev hun paa dette
Sted, medens hendes Velgjørerinde
sørgede for hende i alle Henseender.
En Dag var hun nær bleven opda-
get ved et Tilfælde. Idet hun usor-
sigtigt saa ud ad Vinduet, blev hun

forfærdet ved at opdage en hende
bekjendt Indianers Ansigt, især da
hun paa hans lynende Bine mærkede,
at ogsaa han havde gjenkjendt hende.
Hun ilede med at underrette sin Be-
skytterinde derom og at bønfulde om
hendes Hjælp.

Der var ingen Tid at spille.
Hun fik velskikkelig Drengekæder
paa; hendes Haar blev klippet af,
og ledsaget af sin Værtindes Søn
sendtes hun til en anden kjærligsin-
det fransk Dame, der gav hende Ly
og skjulte hende i flere Uger. Her
fik hun Arbeide for en Skrædder og
blev saaledes sat istand til at for-
tjene Noget til sit Underhold.—Da
man ikke mere behøvede at frygte
for Forfølgelse, blev hun en Nat
bragt videre til en Ø i Floden,
hvor hun fandt sytten andre Fan-
ger, som hun før havde truffet paa
sin Rejse gjennem Indiana, Ohio
og Michigan; nogle af dem vare
blevne kjøbt af de britiske Autori-
teter, og andre havde Byens fran-
ske Indvaanere hjulpet til at flygte.
De bleve alle førte over Søerne,
nedad Lawrence Floden, og, da de
vare komne iland, udveglede som
Krigsfanger.

Hendes Ledsgere fortalte, at de
om saa Dage ventede at se en af
de amerikanske Generaler, og at han
da nok vilde give hende en Hest og
en Sadel. De fortsatte sin Rejse
i adskillige Dage, og da de Fleste
af dem ikke mere vare istand til at
komme videre af Udmattelse, vedblev
hun dog bestandig at drage fremad,
i Haab om at faa Arbeide hos de
hollandste Kolonister.

Det var bedrøvelige Dage for
hende; men hendes Mod svigtede
ikke, da hun nu holdtes opreist af

Haabet om muligens at naa sit Hjem og sølte, at Alt beroede paa hendes forfattede Anstrengelser. Hun standfede først for at hvile, efterat Mørket var faldet paa. En Aften kom hun til en liden Hytte, hvorfra et klart Lys strømede ud. Det var meget indbydende at betragte det store Baal; men anden Befvemmelighed forefandttes der heller ikke, neppe engang et Stykke Brød og ingen Seng, hvorpaa hun kunde strække sine trætte Lemmer. Dog var hun vant til at undvære og da hun, uden at give sig Tid til at tørre sine Klæder, havde lagt sig ned paa Gulvet med Fødderne vendte mod Alben, faldt hun snart i en dyb Søvn.

Om Morgenen vaagnede hun med Smærter i Lungerne og ude af Stand til at tale uden i en hvissende Tone. Den fattige Kone, der beboede Hytten, havde heldigvis et medlidende Hjerte og gjorde det saa bekvemt som muligt for den lidende Fremmede, der fik et alvorligt Sygdomstilfælde, som satte hende ud af Stand til at reise videre før efter flere Ugers Forløb. Af Frygt for et Tilbagefald af Skjorbug, hvoraf hun havde lidt meget, købte hun i en liden Koloni, nogle faa Dagsreiser fra Hytten, nogle simple Lægemedler derimod, deriblandt noget Snustobak og en liden lakeret Daase dertil, som hun senere forærede til den Dame, der har givet Forfatteren af disse Linier de nødvendige Oplysninger om hende.

I denne Koloni erfarede hun, at en Landmand, der levede i Nabolaaget, til Foraaret havde ifinde at flytte med sin Familie til den syd-

vestlige Del af Virginia, og at hans Kone behøvede en Hjelperisse til at sy, spinde og væve. Det var i Sandhed gode Nyheder, og Mary skyndte sig med at faa denne Plads. Gele Vinteren arbejdede Mary med utrættelig Flid, og da Familien begyndte sin Reise, hjalp hun til paa alle optænkkelige Maader, hvorfor de Alle holdt af hende, saa at hun i sit senere Liv bestandigt mindedes disse Menneker med varm Taknemmelighed.

Da de kom til Susquehanna Floden, hvor Mary efter Aftale selv skulde betale sine Færgepenge, bad hun Færgemanden om Tilladelse til selv at ro sig over i en ussel liden Kano, der laa ved Kysten. Hun samtlykkede endeligt, og hun, der baade forstod at ro og svømme, kom lykkeligt over og sparede sine Penge, som hun haardt trængte til. Familien i Færgebaaden var ikke saa lykkelig. Da de kom omtrent halvveis, sprang en af Røerne ud i Vandet og svømmede tilbage til Kysten. Landmanden forlangte, at Mary skulde vende tilbage med ham, for at bringe Dyret i Sikkerhed; hun fik den ogsaa ombord, idet hun med den venstre Haand holdt den i Hornet, medens hun stak et Par af den høire Haands Fingre op i dens Næsebor for at holde den rolig. En moderne Skjønhed vil se ved Tanken om at gjøre sig nyttig paa en saadan Maade; men vore Bedstemødre vare mere praktiske end vi, og dette kom Mary meget tilgode.

Da de Reisende kom til sit Bestemmelsestæd, fik hun i nogle Dage Beskæftigelse hos en Familie. En Landmand ved Navn Spears, der levede i Nærheden, hørte tilfældig-

vis Pigen romantiske Historie, og da hans Kone netop trængte til Nogen, der kunde hjælpe hende i Huset, foreslog han den unge Pige at vende hjem med. Hun modtog strax Tilbudet, og siddende bagved sin tilkommende Svigerfader red hun til hans Hus. Her blev hun i nogen Tid, medens hun ventede paa at finde Reiseselskab til Tennessee; thi hendes Frygt for at blive fangen igjen af Indianerne vovede, jo længer hun kom frem mod Vesten.

Da Marys Familie havde forviklet sig om, at hun var bleven fangen af Indianerne, opgave de Saaet om nogensinde at gjense hende og sørgede over hende som over en Udsød. Endogsaa den Mand, som den unge Pige havde været forlovet med, banklyste snart sin Sorg, og idet han mente, at han hurtigt vilde blive trøstet ved en ny Kjærlighed, friede han til en anden smuk Pige. Medens Mary arbejdede for at bane sig Vej til sit Hjem, beredte han sig til sit Giftermaal med en Anden.

Omtrent paa denne Tid hændte det, at Marys Broder reiste i Forretninger til det Indre af Kentucky. I en Landsbykro traf han adskillige Reisende, der netop efter Aftensmaden vare isærd med at fortælle sine forskjellige Reiseeventyr. En af dem, der var kommen fra Pennsylvania, beskrev, hvorledes han havde truffet en emigreret hollandsk Familie, der havde sat over Susquehanna Floden, og han havde især lagt Mærke til en ung Pige, der havde været fangen af Indianerne og var flygtet fra dem.

Den unge Nealy lyttede til den-

ne Fortælling med spændt Opmærksomhed og spurgte ivrigt, om han havde hørt den unge Piges Navn, hvortil han svarede, at de kaldte hende Mary.

"Lagde De Mærke til, om hun var keitshaandet?" spurgte Broderen.

"Ja, det saa jeg, baade da hun roede sin Kano, og da hun holdt fast paa en Ro", svarede den Fremmede.

Brodern var nu sikker paa, at det maatte være hans for lang Tid siden tabte Søster; men hvad var der at gjøre? Han var vis paa, at ingen Familie vilde udvandre i sydvestlig Retning i denne farlige Tid, og hvorledes skulde en ung Pige kunne reise alene gennem de uhyre Strækninger, der laa mellem hende og Hjemmet? Han besluttede derfor at begive sig paa Veien til det Færgested ved Susquehanna, hvor den beskrevne Scene havde fundet Sted og derfra om muligt at finde sin Søsters Spor. Han begyndte sin Reise, idet han iagttog den Forsigtighed at spørge sig for i enhver Gytt og hos alle de Personer, som han mødte, for at han ikke skulde forfeile sin Søster paa Veien. Da han var kommen til Virginia, standsede han en Dag for at fodre sin Hest, medens han gik til en nærliggende Gaard for at gjøre de sædvanlige Efterspørgsler. Man fortalte ham, at en ung Pige, der havde levet som Fange hos Indianerne, nylig var kommen i Huset hos en Familie, som boede nogle Mile borte. Nealy sprang op, løb til sin Hest, kastede sig i Sadelen og red skyndsomt bort i den angivne Retning. Før han havde naaet til Huset, saa han en ung Pige staa

udenfor og gjenkjendte sin Søster—
men hvilken Ven kan skildre et saadant Møde?

Mary gjorde øieblikkelig Anstalter til at vende hjem og begav sig paa Veien med sin Broder. Begge vare udsatte for mangfoldige Farer ved at gennemkrydse de næsten ubevisomme Strækninger. Ulvens Luden, Pantherens Hulen og Bjørnens dumpe Brummen vare Lyd, som hendes Øren forlængst vare blevene fortrolige med; men Intet skræmmede hende uden den rædselsfulde Tanke, atter at falde i de ubarmhertige Wildes Hænder. Endogsaa efter at hun var bleven gjenforenet med sin Familie, pinte denne Frygt hende saaledes, at hun næsten ikke kunde finde Fred. Hendes Moder, der var bleven Enke, gav efter for hendes Bønner og flyttede til et sikrere Hjem i Kentucky, hvor de forbleve indtil Marys Giftermaal med George Spears, hvorefter det unge Par reisste til sit nye Hjem i Lincoln County.

Her bleve de et Par Aar; senere kom de til at bo i Nærheden af Grays Station, ogsaa i Kentucky. Medens de levede her, pleiede Mrs. Spears at ledsage sin Mand paa Marken for at hjælpe ham med at slaa Kornet, og hun førte da altid sine Børn med sig. Idet de en Dag arbejdede, hørte de et Skrig som af en vild Rakkun. En af deres Naboer, en gammel Jeger, advarede dem mod at følge Lyden, som han vidste var frembragt af en Indianer. Han besluttede at udforske Hemmeligheden og krøb lydløst henad Jorden til det Sted, hvorfra Skriget var kommet. Da fryede han, og en Indianer faldt.

Da de en Nat laa i sin Hytte, hørte de nogle forunderlige Lyd tæt udenfor. Mrs. Spears sigede ud gennem en Revne og saa Skyggen af en Mand, der staalement bevægede sig omkring Huset. Hun vækkede sin Mand, der krøb op ad Stigen til Loftet, og idet han stak Beberet gennem en Nabning i Taget, fryede han paa den Bilde. Fem Indianere sprang op og toge Flugten. Spears vedblev at fyre, indtil man blev opmærksom derpaa i Fortet og sendte deri Hjælp. Et Kompani Soldater fulgte Indianernes Spor og antog, at der omtrent havde været halvhundrede Stykker. Omtrent samtidigt fik Mrs. Spears Efterretning om, at en af hendes Brødre var bleven myrdet af de Wilde.

George Spears frygtede dem ikke, men pleiede at gaa til Fortet for at øve sig i at skyde til Skive. Naar han ikke kom tilbage, før Tusmørket var faldet paa, gik hans Kone sædvanlig bort fra Hytten med sine smaa Børn for at søge Beskyttelse i Skovene mod de grusomme, lurende Fiender.

I særdeles farlige Tider pleiede hun at sy og vaske for to unge Mænd i Fortet, imod at de kom hjem med hendes Mand om Aftenen og om Natten bleve i Huset.

Da de ved en anden Leilighed havde Grund til at tro, at der var en stor Styrke af Indianere i Nærheden, og de derfor maatte forlade Hytten uden Tidsspilde, begravede Mrs. Spears hastig sit Porcellæn, og idet hun tog sit mindste Barn foran sig paa Hæften tilligemed endel af sine bedste Ting, hjalp hun med at drive Kreaturerne bort. En

Afdeling Soldater blev sendt ud fra Fortet og fandt Sporet af en Mængde Wilde, som de dog kun vovede at forfølge nogle faa Mile.

En Dag kom en Mand fra Fortet til Spears's Mark for at bringe et Budskab. Da han begyndte at gaa hjemover, blev han forfulgt af Indianerne, skudt ned og skalperet i Mrs. Spears Paasyn, før noget Gevær kunde naa de vilde Angriber; sige Tildragelser holdt naturligvis Kolonisterne i stadig Frygt og Spænding.

Mrs. Spears's tre ældste Børn bleve fødte i disse Nødselsaar, medens Brøndsbeboerne maatte lide faa alvorligt. George Spears var en dygtig og from Mand, og til trods for de mange Farer var deres Hjem lykkelig; senere blev det ogsaa velsignet med Velstand. Mrs. Spears havde en kjerlig, blid Natur; hun var altid tilbageholden og beskedn og viste kun sin store Karakterstyrke, naar alvorlige Omstændigheder fordrede det. Hun havde altid en Vogn til Afbenyttelse, men foretrak gjerne at ride, naar Reisen ikke var lang. Som Husmoder var hun uovertreffelig, og da hun til lige var meget godgjørende, lavede hun Salver og Medicin til alle de Syge, som hun kjendte, og brugte sine Kundskaber i Lægevidenskaben til at hjælpe enhver Fattig, som hun kom i Berørelse med. Der var kun meget faa Læger i disse vilde Egne, og da hun snart blev berømt ved sine heldige Kure, søgte man hendes Hjælp fjernt og nær. Et ungt Menneske blev sendt til hende fra næsten halvhundrede Miles Afstand, for at hun skulde helbrede ham for en slem Svulst, og hun

vedblev at ride ud i sine Sygebesøg til faa Maaneder før sin Død.

Nogle Begivenheder, som hun oplevede, endogsaa efter at de indianiske Fiendtligheder vare ophørte, ere meget betegnende for Livet i de Lænder. En Morgen gif hendes Mand et lidet Stykke bort fra Huset, idet han tog sit Gevær og bad hende at følge efter med hans Kniv, hvis hun hørte ham styde. Da der strax efter faldt et Skud, løb hun med Kniven i Retning efter Lyden og hørte snart et andet Skud. Spears snappede Kniven fra hende og jog den lige til Skaffet i en uhyre Bjørn, der, som Mrs. Spears indtrykte sig, "havde vort største og fedeste Svin i sin Favn". Det varede nogen Tid, før Svinet igjen kunde trække Veiret, da hvert Skud bragte Bjørnen til at knuge det tættre; men ikke et eneste Ben var brukt.

Engang kom der Bud efter hende, om hun hurtigst muligt vilde komme til en syg Kone, der boede paa den modsatte Side af den grønne Flod, adskillige Mile borte. Hendes mindste Barn var altfor spædt, til at hun kunde lade det blive hjemme, hvorfor hun førte det med i sine Arme, da hun ved aften. Da hun kom til Floden, saa hun, at Færgebaaden netop havde sat fra Land. Hun bad Manden om at vende om, da hun skulde til en farlig Patient; men han svarede, at han ikke kunde have mere Vægt i Baaden. Den usforfærdede Matrone tvang nu sin Hest ned i Vandet, lod den svømme forbi Færgebaaden og kunde tilraabe Manden sin Tak for hans Menneskekjerlighed, før hans Baad berørte Landingsstedet.

I 1824 flyttede Mr. og Mrs.

Spears til Illinois, og deres tre Børn, der alle havde Familie, ledsagede dem. Da Mrs. Spears var mellem 80 og 90 Aar gammel, besøgte hun sin Broder i Tennessee. Baa'de han og hendes Moder vare blevne saarede af de Vilde i Indianerkrigen. Paa denne Tur reiste Mrs. Spears tilligemed sin Sønnesøn i en stor, bedækket Vogn, og de sov hver Nat i det Frie. En Dag havde Mrs. Spears lagt Mærke til en Rytter, der var reden forbi dem og opmærksomt betragtede en af hendes bedste Heste. Da hun frygtede for, at han havde tyvagtige Hensigter, fik hun den Nat sin Seng redt lige paa Jorden, for at hendes skarpe Øren kunde høre Lyden af Fodtrin, hvis de skulde nærme sig.

S Natens Stilhed hørte hun denne Lyd. Idet hun halvt reiste sig op, raabte hun med høi Stemme: "Hvem der?"—og Fodtrinene trak sig tilbage. Efter et Par Timers Forsløb hørtes igjen de sagte Skridt; den aarvaagne Matrone sprang op

og gjentog sit Spørgsmaal. Da der intet Svar kom, foreholdt hun Manden hans skjændige Hensigt og truede ham med Straf, hvis han kom igjen. Tyven nærmede sig tredie Gang til Hest, og Mrs. Spears, der hørte ham komme, beredte sig til at tage imod ham. Da han kom tæt hen imod hende, sprang hun pludseligt frem, greb et stort Stykke Løv, hvormed hun saa voldsomt slog hans Hest i Hovedet; at den i en Fart dreiede sig rundt og hurtigt for hende ud af Syne. Da blev hun urolig for, at Rytteren skulde være bleven kastet af og dræbt, indtil hun ved at lægge sit Øre mod Jorden kunde høre Hesten hjerpe sig i regelmæssigt Trav.

Efter at Mrs. Spears havde været enke i femten Aar, døde hun i sit Hjem i Florias Grove den 20de Januar 1862, omgiven af Børn og Børnebørn, der endnu med Ærefrygt bevare Mindet om hendes Dyder og med Kjærlighed tale om hendes nyttige og gudfrygtige Liv.

Om Kristi Grav og den Hellige Gravs Kirke.

(Efter Overtøler Volrath Bøgt.)

(Slutning.)

Men hvordan hænger det da sammen med den Grav, som i saa mange Aarhundreder har gjældet for at være Kristi Grav, og hvorover "den Hellige Gravs Kirke" er bygget? — Ja, det er rigtignok en mærkbarlig Historie: Tusinder og atter Tusinder af Pilegrime have i Aarhundreder med from Længsel draget til Jerusalem og troet at

gjøre noget Stort, naar de forrettede sin Andagt ved denne Grav, og de græste Pilegrime længes fremfor Alt efter at reuses ved den hellige Ild, som Engelen Paaskeaften ifølge deres Tro tænder i denne Grav*); hele Europa reiste sig, da Munken Peter

---

*) Se nærværende Aargang af dette Tidsskrift, 3die Hefte, Side 82 ff.

fra Amiens (i Frankrige) Aar 1094 drog igjennem Landene og prædikede Korstog for at fri den Hellige Grav fra de Bantroendes Hænder; i 200 Aar varede Korstogene, og 7 Millioner Mennesker satte Livet til for at befri en Grav, som efter al Næmlighed, for ikke at sige Vished, ikke er den rette. Bedre Mindelse kunde Kristenheden ikke faa om Frelserens egne Ord (Joh. 4, 21—24.): "Tro mig, at den Time kommer, da I hverken paa dette Bjerg (Garizim i Samaria), ei heller i Jerusalem skulle tilbede Faderen; . . . men den Time kommer og er nu, da de sande Tilbedere skulle tilbede Faderen i Aand og Sandhed; thi og Faderen søger Saadanne, som saaledes tilbede ham. Gud er en Aand, og de, ham tilbede, bør det at tilbede i Aand og Sandhed."

Jeg skal nu fortælle nærmere om Kristi Grav.

Var der noget Sted, som maatte være den Kristne helligt og dyrebart, saa maatte det ved Siden af Bethsemane og Golgatha være det Sted, hvor Jesus lagdes Langfredags Aften, og hvorfra han ved Faderens Herlighed opstod Paaskemorgen. Og et saadant Sted, som var udhugget i Bjergtet, maatte være kjendt og kunde vanskeligt gaa i Glemme. Kristne havde næsten uafbrudt boet i Jerusalem fra den første Pinksjefest ligetil Keiser Konstantins Dage, da en Kirke blev bygget over Graven. Eusebius ("Kirkehistoriens Fader", Biskop i sin Fødested Cæsarea fra Aar 315, død 340) fortæller rigtig nok, at den kristne Menighed i Jerusalem ifølge en Aabenbaring var vandret ud af Byen og havde nedsat sig i Pella paa den anden Side af Jordan, da

Krigen med Romerne under Titus stod for Døren; men Flere af dem ere sikkert snart efter Byens Forstyrrelse vendte tilbage; i alle Fald har man Nabuene paa en uafbrudt Række af Biskoper i Jerusalem ligefra Kirkens første Tider. Hvis man altsaa ikke vil gaa ud fra, at under Udelæggelsen først under Titus (Aar 70) og siden under Keiser Hadrian (Aar 134) hvert Spor af Graven var udslettet, kunde det ikke være vanskeligt for Konstantin at faa udspurgt, hvor Graven var at søge. Som vi skulle se, havde Graven ikke faaet saadan Medfart.

Aar 323 var Konstantin bleven Enkekeiser i det romerske Rige, og Kristendommen var ophøiet til Statens Religion. Aar 326 drog Konstantins Moder, Keiserinde Helena, i en høj Alder, men endnu ung i Aanden, til Palæstina for at forrette sin Andagt paa de hellige Steder og takke Gud for sin Søns og sit Hus's Lykke. Efter at have forrettet sin Andagt i Bethlehem og paa Oliebjerget lod hun paa første Sted bygge Kristi Fødsels Kirke og paa det andet Sted Himmelfartskirken. Saa vendte hun tilbage til Konstantinopel, hvor hun døde Aar 327 eller 328, 80 Aar gammel.

Konstantin selv holdt det for sin Pligt at gjøre det Sted, hvor vor Herre Jesus Kristus var opstanden, herligt og helligt i alle Menneskers Øine. Og i dette sit Forsæt styrkedes han — saa lyder Eusebius's Fortælling — ved Bink fra oven, idet Frelseren selv tilstjendede ham. Thi hidtil havde ugudelige Mennesker eller rettere de onde Mænders hele Hær ved ugudelige Menneskers Hæand opbudt alle Kræfter for at

obergive dette dyrebare Minde om Uddeligheden til Mørke og Glem- sel, idet de i sin Daarlighed mente, at de paa denne Maade kunde holde Sandheden skjult. Med ikke ringe Møje hentede de en Mængde Jord andetstedsfra og dækkede dermed det hele Sted. Da de havde naaet den Hvide, de vilde, dækkede de Jorden med Stenheller for ganske at skjule den hellige Gule under disse Lag. Og for at Intet stulde mangle, opførte de paa dette Grundlag et Tem- pel for Gudinden Venus, paa hvis urene og vanhellige Altære de frem- bare vederstygge Dffere. Alt dette lod Konstantin rydde af Veien og skaffe langt bort for at rense den hellige Grav. Og han nøiedes ikke dermed, men bød at bygge en prægtig Kirke over og omkring Graven. Hans Brev derom til Makarius, som da var Patriark (Biskop) i Jerusalem, har Eusebius optaget i sit Skrift om "Konstantins Liv og Levnet." Keiseren taler der om den nygjorte Opdagelse af Mindet om den allerhelligste Lidelse, som saa længe havde været dækket med Jord. Han ser i denne Opdagelse et Under, som det er over menneskelig Evne at fatte og tolke. — Statholderne i Østerland sit Paalæg om at levere alt det, som krævedes, for at Kirken kunde overgaa ikke blot andre Kirker, men enhver anden Bygning inden Riget.

Kirken over den Hellige Grav blev kaldt Anastasis eller Opstandelses- kirken. Østenfor denne byggede Kon- stantin en anden Kirke, som blev kaldt Martyrion eller Lidelseskirken. Den stod ikke over Golgatha, men over det Sted, hvor Kristi Kors sagdes at være fundet. Efter Euse-

bius's Beskrivelse skulde man tro, at den var endnu pragtfuldere og her- ligere end Opstandelseskirken. Den var af det Slags Kirker, som kaldes Basilika'er. Men om den end har været større og pragtfuldere end Opstandelseskirken, saa vilde dog Konstantin, at den sidste skulde regnes som Hovedværket.

Kirkerne bleve indviede Aar 335. Konstantin havde just sammenkaldt et Møde af høiere Geistlige i Thyrs. Blandt Biskopperne var ogsaa Euse- bius. Fra Thyrs drog de i høi- tideligt Optog til Jerusalem for at være tilstede ved den prægtige Ind- vielse.

Men hvor laa disse Kirker? — Eusebius, som altsaa var Vidne til deres Indvielse, har ikke leveret nogen nærmere Beskrivelse af Op- standelseskirken og har ikke opgivet Hvide, Længde og Bredde paa nogen af Kirkerne. Med Hensyn til Velig- genheden har han blot følgende Ord: "Følgelig blev paa det selvsamme Sted, som havde været Vidne til vor Frelser's Lidelse, bygget et nyt Jerusalem lige overfor det engang saa berømte gamle, der siden den forfærdelige Syndeskyld, som det havde paadraget sig ved vor Herres Mord, var blevet ødelagt i Bund og Grund. Det var ligeoverfor denne By, at Keiseren med storartet Pragt reiste et Mindesmærke om vor Frelser's Seir over Døden." — Havde Eusebius opgivet Kirkerne's og navnlig Opstandelseskirkens Stør- relse, og havde han med greie Ord fortalt, om de laa i Øst eller Vest, kunde Striden om den Hellige Gravs Ægthed let have været afgjort.

Nu ligger "den Hellige Gravs Kirke", som i saa mange Aarhun-

dreder har gjældt for den, Konstantin byggede over Kristi Grav, inde i den nord-vestlige Del af Byen, det saakaldte kristne Kvarter eller Strøget mellem Saffaporten i Vest og Damaskusporten i Nord, medens derimod Moria Bjerg, hvor Kuppelen over Sakra staar, ligger i den østligste Del af Byen, den, der vender mod Josafats Dal med Kedrons Bæk og mod Oliebjerget. "Den Hellige Gravs Kirke" ligger endog langt inde i det kristne Kvarter, omtrent 1200 Fod fra den vestlige Mur og omtrent 2400 Fod fra den østlige Mur.

Stemmer denne Beliggenhed med den evangeliske Fortælling? Vi skulle se. Matthæus siger (27, 32.): "idet de gif ud, fandt de et Menneſke fra Cyrene ved Navn Simon; ham tvang de til at bære hans Kors"; og Johannes (19, 17.) siger: "Og han bar sit Kors og gif ud til det Sted, som kaldes Govedpandestød, hvilket kaldes paa Hebraisk Golgatha." Her maa "ud" fortolkes som "ud af Byen" og ikke som "ud af Domhuset"; thi Joh. skriver (19, 20.), at "det Sted, hvor Jesus blev korsfæstet, var nær Staden", og Forfatteren til Ørreerbreveſet skriver (13, 12.), at "Jesus led udenfor Porten." Golgatha laa altsaa strax udenfor Porten eller Muren. Og deraf følger, at ogsaa Graven, hvori Jesus blev lagt, laa udenfor Muren; thi det heder (Joh. 19, 41. 42.): "der var ved det Sted, hvor han blev korsfæstet, en Urtegaard og i Urtegaarden en ny Grav; der lagde de Jesum for Todernes Beredelses Dags Skyld, efterdi Graven var nær." — Derſom altsaa Jerusalems Mur i det nordvestlige Hjørne mellem Saffa-

porten og Damaskusporten havde omtrent samme Retning, da Jesus blev korsfæstet, som den nu har, kan "den Hellige Gravs Kirke" ikke gjenne Kristi Grav.

Men hvoreſedes har da Graven i saa mange Aarhundreder kunnet gjælde for ægte? Hertil kan ſvares: Middelalderen var lettroende, det var ikke dens Sag at tvivle og grænſe. Mindst maa man vente Tvivl og Grænſtning hos Middelalderens Pilegrim. Han drog til det Hellige Land og knælede og bad ved de hellige Steder uden at nære mindste Tvivl om deres Ægthed. En og Anden kunde vel undre ſig over at ſe Kirken ligge saa langt inde i Byen, men slog ſig uden videre Underſøgelse til Ro med, at Muren mod Nordveſt var bleven udvidet efter Kristi Død, saa at det Sted, hvor den Hellige Grav ligger, laa udenfor Muren, ſom den dengang gif.

Men efter Reformationen ſe vi ogsaa virkelig, at man begyndte at tvivle om Ægtheden. En italiensk Munk, ſom ſkrev i Begyndelſen af 17de Aarhundrede, taler om "nogle lumpne Rjættere i Veſterland", ſom gjorde Indvendinger mod Gravens Ægthed. I Aaret 1738 reiſte en tydiſk Boghandler fra Altona i det Hellige Land, og 1741 udgav han en Bog, hvori han udtalte, at Graven paa Grund af ſin Beliggenhed indenfor Muren ikke kunde være Kristi Grav. Men hans Bog vakte ikke ſynderlig Opſigt.

Den lærde Amerikaner, Profeſſor Robinson, der for nogle Aar ſiden døde i New York, var den Førſte, ſom ved ſine grundige Underſøgelſer rystede Troen paa den Hellige Gravs

Egthed. Han var en from Mand, som dreves af Bængsel efter at undersøge de Steder, der have været Vidne til det mest Underbare, som nogenfinde er skeet paa Jorden, altsaa først og fremst Sinai og det Hellige Land. Han havde et skarpt Blik for geografiske Undersøgelser, og man tør nok paastaar, at ingen Rejsende i de bibelske Lande har været bedre hjemme i Bibelen, Jofefus (en jødisk Forfatter, som skrev i Slutningen af 1ste Aarhundrede efter Kristus) og andre Skrifter, som handle om disse Lande. To Gange besøgte Robinson Palæstina, første Gang i 1838, anden Gang i 1852. Han paastaar efter Jofefus, at den nuværende Mur mellem Saffaporten og Damaskusporten har omtrent samme Retning som den gamle Mur, og Opdagelsen af nogle Oldtidslevninger ved Damaskusporten har faa omtrent bragt dette til Wisshed. Men er dette saa, da er det dermed givet, at "den Hellige Grav" ikke kan være Kristi Grav. Dette er Robinsons Paastand.

Men er der da intet Saab om at finde Kristi Grav paa et andet Sted i eller ved Jerusalem? Robinson svarer med et bestemt Nei. Han tror nemlig for vist, at "den Hellige Gravs Kirke" staaar omtrent paa det Sted, hvor Konstantin byggede sine to Kirker, og at altsaa allerede paa Konstantins Tid Mindet om Gravens Beliggenhed var gaaet tabt, og at Sagnet havde udpeget et uægte Sted for Graven, ligesom det havde udpeget et uægte Sted for Himmelfarten.

Enhver vil imidlertid her strax se en Forskjel: Himmelfarten efterlod intet synligt Mærke, medens Graven,

som Nigmanden Josef af Arimathæa havde udhugget i Bjerget til Gravsted for sig, maatte bære Vidne om sig selv. Vistnok kunde det ikke have været vanffeligt at hugge eller sprengte bort hele Graven; men "de ugudelige Mennesker, som vilde overgive dette dyrebare Minde om Uldødeligheden til Mørke og Glemsel", valgte ikke dette Middel, men dækkede, som alt fortalt, den hellige Hule med Jord og reiste derover et hedenstempel.

Da jeg var Vidne til de forargelige Optrin i "den Hellige Gravs Kirke" under Paaskefesten, var det mig en Trost at tænke, at det ikke var Kristi Grav, som vanhelligedes saaledes. Men paa den anden Side kunde jeg under Opholdet i Jerusalem ikke uden Bemod tænke paa, at "det dyrebare Minde om Uldødeligheden" stulde være tabt for bestandig. Jeg har derfor senere søgt at sætte mig ind i Fergusons Mening.

Ferguson, den ovennævnte Engländer, er fuldkommen enig med Robinson i, at "den Hellige Gravs Kirke" ikke er ægte, men klager over, at Robinson har revet det Gamle ned uden at sætte noget Nyt istedet. Det kommer deraf, siger han, at Robinson mangler et grundigt Kjenndskab til og det rette Blik for den forskjellige Bygningsmaade, som har raadet gennem Tiderne.

Ferguson mener, at Kuppelen over Sakra gjenmer Kristi Grav, og hans Beviser herfor kunne samles under følgende 6 Nummere:

1) Enhver, som er kjendt med Bygningsmaaden paa Keiser Konstantins Tid, vil strax se, at Byg-

ningen midt paa Moria er fra hans Tid. Indvendig er Bygningen næsten uforandret. Udvendig er den bleven flittet paa og er bleven klædt med farvet Sten. Vinduerne vise sig nu spidsbuede; river man Klædningen af, kommer den romerske Rundbue tilsynne. Bygningen er egentlig ikke en Kirke, men et Gravmæle og ligner Gravmælerne fra Konstantins Tid; navnlig ligner den helt igjennem et Gravmæle over Keiser Konstantins Datter Konstantia, som ligger strax udenfor Rom.

2) Bygningen er et Størverk, og da nu Konstantin var den Eneeste, som man ved opførte Størverker i Jerusalem i det 4de Aarhundrede, maa den efter al Rimelighed være opført af ham, og den kan da ikke være nogen anden end den, som han kaldte Anastasis eller Opstandelseskirken. Opstandelseskirken har altsaa ligget paa Moria Bjerg, det vil sige i Vest, og ikke, som man i 800 Aar har troet, i Vest mellem Zaffa-porten og Damaskusporten.

3) Naar de Kristne kalde Bygningen midt paa Moria Omars Moskee, da staaer dette i Strid med Historien: Omar har aldrig bygget den, og Mohamedanerne have aldrig givet den Navn efter ham.

Sagen forholder sig saa: efter et tappert Forsvar overgav Jerusalem sig i Aaret 637 til Kalifen Omar (Mohameds anden Efterfølger) paa den Betingelse, at Liv og Gods skulde blive sparet; Kirkerne skulde hverken ødelægges eller tages i Brug til Gudstjeneste af Mohamedanerne. Omar, der drog ind i Staden i en Kappe af Kamelhaar som en Orkenens Søn, holdt Ord. Han forrettede sin Andagt paa Trap-

pen idenfor den Hellige Gravs Kirke og gik ikke ind, for at ikke hans Følge, naar han var reist, skulde have noget Paastud til at gjøre Krav paa Kirken.—Omar byggede en Moskee paa Templets Grund. Dette er en historisk Kjendsgjerning, og det er den, som har bragt Folk til at tro, at Bygningen midt paa Moria er Omars Verk; thi man troede, at Salomos Tempel havde staaet der. Men nu tør man holde det for afgjort, at Templet har ligget paa den sydlige Ende af Moria, der, hvor El Alfa og 3 andre Moskeer nu ligge. Til det sydlige Hjørne af El Alfa støder en uanseelig Moskee; det er den, som Omar byggede, og den kalde Mohamedanerne Omars Moskee, medens de aldrig give Bygningen midt paa Moria dette Navn, men kalde den Kuppelen over Sakra.*) Det er i sig selv langt rimeligere, at den raa Omar, som bød at brænde den kostbare Bogsamling i Alexandria, har bygget den uanseelige Moskee ved Siden af El Alfa end Bygningen midt paa Moria, som vidner om stor Dygtighed i at bygge og en udviklet Kunstfands. Det var først Omars Eftermænd, som viste Sands for Videnskab og Kunst.

I Aaret 697, 60 Aar efter Omar, kom den franske Biskop Arkulf paa en Reise i Palæstina til Jerusalem og opholdt sig der i 7 Maaneder. Paa Hjemreisen blev han overfal-

*) Saavidt vi have forstaaet, er det ved de Udgravninger, der ere foretagne i Jerusalem, efterat Ovenstaaende var skrevet, blevet bekræftet, at Salomos Tempel laa der, hvor de 4 Moskeer nu staa; se dette Tidsskrift, nærværende Aargang, Side 213.

den af Storm og drev den hen til Den Zona eller Zeolniskill paa Vestkysten af Skotland. Der var et berømt Kloster, som var stiftet Aar 565 af St. Columba og blev opbrændt af norske Vikinger 797. Paa den Tid, da Arkulf kom did, var Adamnan Abbed i dette Kloster. Til ham fortalte nu Arkulf Alt, hvad han havde seet og oplevet paa sin Reise, og Adamnan nedskrev det i "3 Bøger om de hellige Steder". For at gjøre sin Fortælling mere livagtig, ridsede Arkulf et Kart over Jerusalem i en Bogtafle og en Grundplan over den Hellige Gravs Kirke i en anden. Adamnan aftegnede den igjen i sine "3 Bøger om de hellige Steder"; dette er de ældste Tegninger, som vi have af de nævnte Steder. Planen over den Hellige Gravs Kirke er mest oplysende, og den er ogsaa benyttet af Ferguson.

Stiftets skriver Adamnan: "Paa hint navnkundige Sted tæt ved den østlige Mur, hvor fordim det herlige Tempel stod, have Saracenerne (Araberne) nylig opført et firkantet Bedehus, i hvilket Søilerne smagløst nok ere forbundne ved store Bjælker; det kan, siges der, rumme 3000 Mennesker".—Denne Beskrivelse passer baade hvad Beliggenhed, Bygningsmaade og Størrelse angaar, paa El Akfa, som netop var opført, da Arkulf kom til Jerusalem, men aldeles ikke paa den Bygning, som ligger midt paa Moria. Dmtaler da Arkulf (eller Adamnan) ikke denne Bygning, som er langt mærkeligere end El Akfa? Jo, men ikke som Moskee; som snart skal fortælles, maa det være den Bygning, han kender "Rundkirken over den Hellige Grav".

4) Medens mange Udtryk og Ytringer hos Eusebius og Andre, som før Aar 1010 skrebe om Kristi Grav og Kirken over Graven, ere usforstaaelige, naar de skulle anvendes paa den, der nu kaldes "den Hellige Gravs Kirke", blivde de fuldkomment forstaaelige, naar de henføres til Bygningen midt paa Moria. Saaledes skriver Antoninus Martyr, som ved Aar 600 var i Jerusalem: "Paa Siden af Alteret (i eller over Graven) er der en underjordisk Gang; dersom En lægger Dret til, hører han Vandet rinde, og dersom han kaster et Øble eller Andet, som flyder, ned i den, vil han finde det igjen, naar han gaar ned til Siloams Kilde". Dette passer ikke paa "den Hellige Gravs Kirke"; under den findes ingen underjordisk Gang eller Kende, som fører til Siloam. Derimod er det efter Robinsons og Barclay's Undersøgelser høist rimeligt, at Moria er gjenemskaaret af underjordiske Kender, som føre Vandet fra store underjordiske Damme til Saloam. Under Gravkammeret i Bygningen midt paa Moria er, som alt fortalt, en underjordisk Gang eller Kende, som Mohamedanerne kalde "Sjælens Brønd", og som efter Folketroen fører til Helvedes Afgrund; sik man Lov til at kaste et Øble eller Andet, som flyder, derned, turde det nok hændes, at man fandt det igjen i Siloams Dam (i Syd for Moria).

Adamnan skriver: "Om den Rundkirke, som er opført over den Hellige Grav.—Noie har jeg udspurgt Arkulf om de hellige Steder og navnlig om vor Herres Jesu Kristi Grav og om den Kirke, som er opført over den, og af hvilken

han har givet mig et Afrids i en Bogtable. Denne Kirke, som er meget stor og helt af Sten, er kredsruind. Den er bygget over 3 Mure, den ene indenfor den anden, og mellem hver er en Veibredde".

Denne Beskrivelse passer saa lidt som muligt paa "den Hellige Gravs Kirke", som den nu er; men den passer ikke saa ilde paa Bygningen midt paa Moria. Rigtignok siger Arkulf, at Kirken er kredsruind, medens den underste Del af Bygningen paa Moria er ottekantet. Dette er og bliver en Modsigelse. Smidlertid kan anføres Følgende: staaer En indenfor den Ottekant, som bærer Kuppelen, vil han let falde paa at kalde Bygningen en Rundkirke; den 90 Fod høje Kuppel er overmægtig og afrunder ligesom den hele Bygning. Paa længere Hold, f. Ex. fra vort Hotel eller fra Oliebjerget, ser Bygningen ud som en Rundkirke; jeg blev ganske overrasket, da jeg kom nær, ved at se, at den underste Del var ottekantet. Og selv paa nærmere Hold agter man mindre paa, at den er ottekantet; den træder ligesom tilbage for Kuppelen, der let og dristig hæver sig i Veiret. Mohamedanerne glemme jo ogsaa den underste Del over Kuppelen, og kalde Bygningen "Kuppelen over Sakra".

5) Men, vil man indvende, staaer ikke Bygningens Beliggenhed midt paa Moria i Strid med den evangeliske Historie? Moria hører jo til Byen og ligger indenfor Muren, medens det er vist, at Kristus blev korsfæstet udenfor Muren, og Graven "var nær ved det Sted, hvor han blev korsfæstet". — Ferguson

svare: Paa den Tid, da Kristus blev korsfæstet, laa den Del af det nuværende Moria, hvor Kuppelen over Sakra staaer, udenfor Muren, og den blev først indlemmet i Byen ved den Mur, som Agrippa I. lod opføre omkring 11 Aar efter Kristi Død. Dette mener Ferguson lader sig bevise af Nehemias og Josefus. — En Del af det nuværende Moria havde saaledes ingen Mur mod Josefats Dal, og paa denne aabne Del laa den Urtegaard, hvor Josef af Arimathæa havde udhugget den Grav, i hvilken Jesus blev lagt. Golgatha har rimeligvis ligget i Øst for Graven. At der har været Grave der i Nærheden, tør sluttes af Josefus, som fortæller, at der paa den Kant stod et Gravmæle for Kong Alexander (død 146 før Kristus.)

6) Men hvorfor og naar maatte da de Kristne opgive Bygningen midt paa Moria og bygge den Hellige Gravs Kirke paa en anden Kant af Byen? For at besvare dette Spørgsmaal er det nødvendigt i al Korthed at fortælle Jerusalem's Historie fra Omar til Korstogene.

De nærmeste Kalifer efter Omar lode med enkelte Afbrydelser de Kristne valse i Fred. Det var en lykkelig Tid for Jerusalem. Det var ogsaa i Mohamedanernes Dine et helligt Sted; de kaldte og kalde det den Dag i Dag El Rods eller Helligheden, og Kalifen Abd El Malek i Damastus havde, en Tid før Arkulf besøgte Jerusalem, tilladt de Pilegrime, hvem Veien til Mekka faldt for lang eller for kostbar, at valse til Jerusalem istedet. Paa Templets Grund ved Siden af det

nauseelige Bedehus, som Omar havde opført, blev den prægtige El Mssa og to mindre Moskeer byggede. Som overalt, hvor Islam raader, gif Balsarter og Handel Haand i Haand. Hvert Aar den 15de September, fortæller Arfulf, samledes en utallig Mængde Mennesker af alle Folkesærd i Jerusalem for at købe og handle.—Fra Aar 786 til 809 raadede den berømte Kalif Harun Al Raschid (det er Aron den Retfærdige) i Østerland. Paa samme Tid, fra 771 til 814, raadede den ligesaa berømte Keiser Karl den Store i Vesterland. De vare gode Venner og vejlede Gaver. Harun gif endog saa vidt, at han gav Keiser Karl Overhøihood over den Hellige Grav med Liggende og sendte ham Nøglerne til den Hellige Gravs Kirke og til Kirken over Golgatha.

Harun Al Raschids mægtige Rige svækkedes under hans Efterfølgere ved indre Stridigheder. Aar 969 gjorde Stattholderen i Ægypten Opstand og oprettede et uafhængigt Kalifat, til hvilket ogsaa Palæstina hørte. Jerusalem fik saaledes nye Herrer, som ikke brøde sig det Mindste om, hvad Omar og Harun havde vedtaget.—Den tredie Kalif i Ægypten, som hed El Hakem, kom paa Thronen Aar 996, 11 Aar gammel. I hans første Aar havde de Kristne Fred og gode Dage. Hans Moder var Kristen, og flere af de høieste Embedsmænd vare Kristne. Men det blev anderledes, da han var bleven myndig. Han led af den faldende Syge og var en vild Sværmer, som gav sig ud for Profet og gjorde den ene Daarstab og voldsomme Handling efter den

anden. Rimeligvis have Muselmændene hmytet om, at man ikke kunde vente sig Andet af en Kalif, som havde en kristen Moder og satte Kristne paa høje Poster. Den ærværdige Wilhelm, som 1174 blev Erkebiskop i Tyrus, fortæller nemlig, at El Hakem vilde rense sig for Mistanken om at staa under Paa-virkning af de Kristne. Nok er det, at han ved Aaret 1010 begyndte at forfølge de Kristne paa det Voldsomste. Først lagde han svære Afgifter baade paa Pilegrimene og paa de Kristne, som boede i hans Rige, og forbød den kristne Guds-tjeneste i Kirkerne. Det blev ikke dermed. Man brød ind i de Kristnes Huse, slæbte de Boyne ud og korsfæstede eller spiddede dem uden Lov og Dom. Sønner og Døtre bleve revne fra Forældrene, og naar de hverken ved lofkende Ord eller ved Pidskesslag under Fodsaalen kunde bringes til at svigte sin Tro og tage ved Islam, maatte de gaa Døden paa Korset imøde. For ret at vise sit Had mod Alt, hvad kristent var, lod han Basilikaen og de andre Kirker paa Moria jævne med Jorden, medens Bygningen midt paa Moria blev sparet, da den stod over Jesu Grav, hvem Mohamedanerne ære som sin næststørste Profet. De Kristne bleve jagede ud af Jerusalem og maatte ikke under Dødsstraf nærme sig de hellige Steder.

Vankelmødig som El Hakem var, angrede han i sine sidste Dage sin Voldsomhed, gav de Kristne Lov til at vende tilbage til sin Tro og tillod dem at opbygge Kirkerne igjen. De Kristne gjorde ikke Brug af den sidste Tilladelse; de have vel ikke rigtig troet Kalifen. Han døde

1021. Først 1031 fik de Kristne Tilladelsen til at gjenopbygge Kirkerne stadfæstet af El Hakems Efterfølger. Stor var Glæden over hele Kristenheden, og Pilegrime stilledes til Jerusalem med Gaver til de nye Kirker. Bygningen midt paa Moria blev ikke givet de Kristne tilbage, og de maatte saaledes udse sig en ny Plads til Kristi Grav. Den Hellige Gravs Kirke blev da opført i det kristne Kvarter i Vest mellem Saffaporten og Damaskusporten og blev færdig 1048. Man behøver just ikke at tænke paa noget forfølgeligt Bedrag hos dem, som valgte Stedet; man brugte ogsaa ellers undertiden at reise Gravmæler til Minde for En paa andre Steder end det, hvor han laa begravet, og de have maasse aldrig udgivet Graven for ægte; men Pilegrimene spurgte dengang som nu ikke nøiere efter, og i hine ubidende Tider blev da den rette Sammenhæng snart glemmt.

Medens altsaa fra den Tid et nægte Sted blev æret som Kristi Grav, var Kristi virkelige Grav i Mohamedanernes Hænder. Korsfarerne, som Aar 1099 toge Jerusalem, indrettede Bygningen midt paa Moria til kristen Gudstjeneste og kaldte den "Herrens Tempel". Den tyrkiske Sultan Saladin, som 1187 blev Herre over Jerusalem, tog de kristne Mærker bort fra Bygningen og rensede og viede den ved at stænke Rosenvand over den. Svad

Bygningen blev viet til, er ikke fortalt. Den blev ikke omgjort til Moskee, og da den er uden "Kibla" til at vise Retningen mod Mekka, skulde man ikke tro, at den skulde bruges til at bede i. Eller skulde maasse de Bedende paa Grund af Sakras Hellighed kunne vende sig mod den istedetfor mod Mekka?

Almeligst er det vel, at Bygningen skal beskytte den Himmelsaldne Sten mod Wind og Veir og Menneskehaand; derpaa tyder dens Navn: Kuppelen over Sakra.

Til Slutning gjentages Fergusons Mening i al Korthed:

Konstantin den Store byggede paa Moria over Kristi Grav et Gravmæle, som han kaldte Anastasis eller Opstandelseskirken. Den blev indviet 335. Det er den, som Eusebius og de Pilegrime, der vare i Jerusalem før 1010, mene, naar de tale om Kirken over Kristi Grav. Aar 1010 tog Kalifen El Hakem Kirken fra de Kristne og jog dem ud af Jerusalem. De fik siden Lov til at komme tilbage, men fik ikke Kirken igjen; de byggede sig da mellem Saffaporten og Damaskusporten en ny Kirke med en ny Grav til Minde om Kristi Opstandelse. Den blev færdig 1048. Denne Kirke fik Navn af den Hellige Gravs Kirke, og det blev snart gjængs Tro, at den stod over Kristi virkelige Grav, og den Tro har holdt sig lige til vore Dage.

Segranäs i Jällster og Baron Audun Hugleikssøn Hestatorn.

(Efter forskjellige Kilder.)

(Slutning.)

Jugen af Lendermændene synes dog at have været mere om Kongens Person og at have haft Mere at sige end Audun Hugleikssøn. Maaſke var han ogsaa fremdeles Kongens Stallare, som han havde været under Kong Magnús. Senere finde vi ham som Kongens Fehirde (Statmester) i Tunsberg og benyttet ved de vigtigste og ærefuldeste Gjerninger som Sendemand til fremmede Goffer.

Kong Erik var i 1281 bleven gift med den skotske Konge Alexander III's Datter Margrete; men hun døde allerede i 1283 efter at have født ham en Datter, der fik Moderens Navn. Ogsaa denne døde tidlig, og Kong Erik tænkte paa ved et nyt Giftermaal at vedligeholde sin Æt. Han opfordredes vel ogsaa indstændig dertil af sine nærmeste Omgivelser, fornemmelig af Audun, der neppe stod sig godt med Kongens Broder Hertug Haakon og derfor ikke kunde ønske, at Kronen arvedes af denne, hvilket vilde blive Tilfælde, om Kongen døde uden at efterlade nogen Søn. I Maret 1293 kom da ogsaa ved Auduns Underhandling et nyt Giftermaal istand med Isabella af Carriek, Datter af den skotske Thronpretendent Robert Bruce. Hun fødte ham dog ingen Søn, men en Datter, der blev kaldt Ingebjørg.

I Maret 1295 sendtes Audun til Frankrige med sin Konges Fuldmagt til at slutte et Forbund med den franske Konge Filip den Smukke, som dengang laa i Krig med England. Dette Forbund mellem Norge og Frankrige kom virkelig istand i Paris den 22de Oktober samme Aar. Kongerne forpligtede sig deri til gjensidig Bistand mod hvilke som helst Fiender. Dertil søiedes et særskilt Tilſagn af Audun paa hans Konges Vegne, at denne skulde overlade den franske Konge 200 Galeier og 100 store Skibe, udrustede med Vaaben og Proviant, samt 50,000 Krigere 4 Maaneder om Aaret, saalænge Krigen med England varede, hvorfor den franske Konge skulde betale den norske 30,000 Pund Sterling i visse Terminer — i Sandhed en Traktat, der baade vidner om, hvor høit betroet og meget formaende Audun var, og hvor meget Norge dengang veiede i den politiske Vægtſkaal. Bistnok fik denne Overenskomst ingen videre Følger for Norge, da Krigen mellem England og Frankrige standsede; men Dokumenterne ere endnu til, og ved den i Paris opbevarede Gjenpart af Traktaten hænger endnu Auduns Sekret eller Segl helt og holdent. Skjoldet deri forestiller en Rose, omgivet med Slynngninger af Lovbert (eller Liller).

Samtidig hermed underhandlede Audun ogsaa om en Egtteskabsforbindelse mellem Hertug Gaakon og en Slegtning af det franske Kongehus, Isabella, Grevinde af Soigny. Men uagtet Brudens Moder gav sit Samtykke (Faderen var død), sees Egtteskabet dog ikke at være kommet til Fuldbyrkelse; maaske var det endog blevet aftalt uden Hertugens Villie og Vidende.

I de langvarige Krige, som Kong Erik Magnusson førte med den danske Konge Erik Menved om sin Modrenerav, tog Audun virksom Del, og blandt de Underhandlinger, der førtes mellem begge Riger, sees ogsaa Hr. Audun Hagleikssøn og Hr. Bjarne af Bjarkø at have sluttet en Overenskomst i Kjøbenhavn i Maret 1298.

Allerede Maret efter indtraf en Begivenhed, der ganske forandrede den mægtige Auduns Stilling: Kong Erik døde i sit 31te Aar den 13de Juli 1299 i Bergen, og Hertug Gaakon fulgte ham paa Thronen. Denne stod — som man af Alt kan se — langt over Broderen i Kraft og Karakterfasthed; han var aabenbart strengere og alvorligere end baade Faderen og Broderen, skjønt han synes ikke at have manglet Effkverdigheid og i alle Fald altid at have haft den oprigtigste og redeligste Hensigt, ligesom det ogsaa fremlyser af hans hele Færd, at han var besjælet af en dyb religiøs Tølelse. Gaakon Magnusson kan i det Hele sættes ved Siden af Norges ypperste Konger.

Endnu samme Aar, som Gaakon var bleven hyllet og kronet i Thronhjem (den 10de August 1299), blev Hr. Audun Hagleikssøn kastet

i Fængsel — det siges ikke hvorfor — og omtrent 2½ Aar senere, i Slutningen af 1301 eller Begyndelsen af 1302, led han en vanærende Død, idet han blev hængt paa Nordnæs ved Bergen, og hans betydelige Eiendomme i Søndfjord (og Nordfjord) bleve inddragne under Kronen.

Saaledes ender Audun Hagleikssøns Historie — om hans Brøde nævner den Intet.

Men hvad kan Aarsagen have været til en saa streng Fremfærd mod en af Norges mægtigste Baroner og ovenikjøbet Kongens Venne? At den Brøde, der tillagdes ham, maa have været stor og usædvanlig, derom vidner den usædvanlige Straf; og at hans ulykkelige Skjæbne har vakt Opsigt, derom vidne de dunkle Sagn, som knytte sig til hans tragiske Endeligt. Et saadant Sagn fortæller:

”Ridder Audun til Althus vilde utilbørlig udvide sin Magt og laa derfor idelig i Strid med en Herse i Naustdal. Dette mishagede Kongen, der lod ham kalde til Bergen. Audun nedgrov for Sikkerheds Skyld sine Skatte, sænkede sit store Sølvbørd ned i Sølster Vandet og begav sig afsted, ledsaget af sin Waabendrager. Medens de hvilede undervejs, satte en Ravn sig ned i Nærheden og gav sig til at skrige hel ynkeligt. Audun, der vidste, at Waabendrageren forstod at tyde Fugleskrig, spurgte ham om, hvad Ravnene sagde. ”Den siger”, svarede Waabendrageren, ”at I, Herre, drager bort for aldrig mere at vende tilbage.” ”Det skal du have løiet”, raabte Audun, ”lagde en Pil paa sin Bue og skjød Svenden paa Ste-

det. Men Spaadommen gik i Opfyldelse; han drog alene til Bergen, hvor han blev aflivet."

Som Marsag til hans Fængsling og senere Senrettelse angiver et andet Sagn en forfeilet Sendebrev til England eller og, at han havde forført Kongens (dengang Hertug Haakons) Brud, som han skulde føre fra England (eller Frankrige) til Norge. Det er ikke urimeligt, at et samtidigt Folkerygte med eller uden Grund har sat Auduns Fængsling og Drab i Forbindelse med de ovenfor omtalte Egtestabsforhandlinger; men det er lidet sandsynligt, at Audun skulde have forført en ung Fyrstinde og navnlig Skabella af Voigny, da han i saa Fald neppe havde kunnet beholde sin ophviede og indflydelsesrige Stilling hos Kong Erik, hvor meget denne end i sit Hjerte kunde have søgt at begunstige ham. De gamle Beretninger nævne heller ikke noget Saadant. Derimod er det høist sandsynligt, at Audun for at befordre Alliancen med Frankrige kan have forpurret det Giftermaal med en engelsk Dame, som Hertugen ved den engelske Konges Hjælp havde søgt at indlede, og at dette har givet Anledning saavel til det senere Sagn som til Hertugens Unaade. Egtestabet kom som sagt i alle Fald ikke istand, uvidt af hvad Grund; Hertugen ægtede derimod i Aaret 1299 kort før Kong Eriks Død den smukke Eufemia, en Datterdatter af Fyrst Vitlav af Rugen.

Der maa have været andre Grunde til den Strengthed, der anvendtes mod Audun, end de, der angives af Sagnet. Hans vanærende Død synes kun at finde sin Forklaring som Straf for, hvad Loven kalder det

høieste Midsingsbrev, "at raade Land og Thegner (Underfaatter) undan Kongen", altsaa Høiforræderi. Der findes ogsaa i de historisk bekjendte Forhold Antydninger, som gjøre en saadan Formodning høist sandsynlig.

Audun var, som vi have seet, den mægtigste af de Baroner, der havde saa Meget at sige under Kong Erik, og som visselig ogsaa havde benyttet sig af Kongens Svaghed til at berige sig selv ved at skaffe sig Gaver eller Forleninger af Kronens Jordegods. Haakon havde uden Tvivl længe været utilfreds med den Magt, som disse Høvdinger havde tiltaget sig, og han maa ved sin Thronbestigelse have foresat sig at bringe den inden de tilhørlige Skranke; vi se ham under hele sin Regjering med Kraft og Geld arbejde paa Herrevældets Indskrænkning og Kongemagtens Befæstelse. Der er saaledes al Grund til at antage, at der ved Haakons Regjeringstiltrædelse har eksisteret et mod ham fiendtlig stemt Parti, bestaaende af dem, der stode den afdøde Kong Erik nærmest, og at Audun har staaet i Spidsen for dette Parti.

Man kan altsaa let tænke sig, at hvis Audun virkelig ved sin Fremfærd i 1295, da han med eller mod Hertug Haakons Dødske skulde skaffe ham en Brud, har paadraget sig hans Unaade, da er denne vistnok bleven forøget derved, at Hertugen med Misnie betragtede den Indflydelse, Audun havde hos Kongen, og som han i høi Grad synes at have misbrugt til sin egen Berigelse; at Haakon derfor strax efter sin Thronbestigelse har fordret, at Audun skulde tilbagegive sine Forleninger, men at denne har gjort

Banffeligheder, ja maatte endog vist formelig Trods og vœret sig ved at hylde ham; at Audun imidlertid er kommen tilkort og er bleven sat fast for sin Opfættighed. Det lader dog til, at han atter er bleven sat paa fri Fod mod Løfte om at holde sig rolig og Intet at foretage mod Kongen, og at han da har truffet sig tilbage til sin Ættegaard Segranses, medens han, før han blev sat fast, synes at have været i Tunsberg som Fehirde.

Ved denne samme Tid indtraf en anden mærkelig og ligesaa gaadefuldf Begivenhed. I Maret 1300 bragte nogle Thyffere en Kvinde fra Lübeck til Bergen, der kaldte sig Margrete og paastod, at hun var den afdøde Kong Eriks Datter, der i 1286 sagdes at være død paa Dverreisen til Skotland, hvilket Ni-ge hun skulde arve efter sin Morfader Alexander III. Hun skulde efter sit eget Føregivende være bleven fangen undervejs af Sørovere eller solgt til disse af Fru Ingebjørg Erlingsdatter, der ledsagede hende. Siden skulde man have bedraget Kongen ved at udgive hende for død. Dette hendes Udsagn, heder det, fandt nogen Tiltro. Men Kong Haakon lod alle Omstændigheder ved Margretes Død paa det Nøieste efterforske, og det bevistes da, at den unge Margrete virkelig var død paa Orknørne i Dvervær af flere af Norges bedste Mænd, at hendes Lig af de norske Sendemænd, der skulde føre hende til Skotland, var bragt tilbage til Bergen, at Kong Erik her selv havde ladet oplukke sin Datters Ligkiste og erkjendt Liget for virkelig at være hendes, hvorpaa han havde ladet det begrav-

ve hos hendes tidligere afdøde Moder i Kristkirken. Desuden passede denne Kvindes Alder aldeles ikke med den virkelige Margretes, idet hun aabenbart var langt ældre, end denne vilde have været, om hun havde levet. Kvinden blev paa Grund af disse Beviser erklæret for en Bedrageresse og brændt paa Nordnes i Maret 1301. Hendes Mand, som havde fulgt hende, blev halskugget. Men Mange ansaa hende for uskyldig, og hun blev i lang Tid af Folket æret som en Selgen.

Det er ikke usandsynligt, at begge disse dunkle Begivenheder have staaet i nogen Forbindelse med hinanden, og at Audun har haft en Haand med i Bedrageriet. At et tydfk Fruentimmer af egen Indskydelse skulde finde paa at udgive sig for den afdøde Kongedatter og vove at træde frem i Norge med denne Paastand, synes næsten utenkeligt. Men har der, som man maa tro, eksisteret et mod Kongen fiendtlig stemt Parti, da er det høist rimeligt, at de have søgt efter en Thronpretendent, om det skulde lykkes dem at styrte Kongen. Og da Audun først var falden i Unaade og endog sat fast, havde han Lidet at tabe, men saare Meget at vinde ved Planer i den Retning. Er han virkelig atter sat paa fri Fod, kunde han fra sin Ættegaard Segranses temmelig let vedligeholde alstensk hemmelige Forbindelser i Bergen, ogsaa med de derværende tydfke Kjøbmænd, som kunne have haft Del i Planen.

Sagnet om Auduns Strid med "Herser" i Naustdal kan da nok have sin Rigtighed. Der var netop i Auduns Dage en mægtig Lender-

mand i Fjordene, Giliv af Kaufdal, som blev dræbt i 1277, uden at man kjender de nærmere Omstændigheder; det er meget muligt, at det har været i en Strid med Audun Hagleikssøn. Giliv synes at have haft en Søn af samme Navn, og enten nu Audun var Faderens Drabsmand eller han kun har benyttet sin Magt til at gjøre utilbørligt Indgreb i Gilivs Rettigheder, var det naturligt, at denne benyttede sig af hans Fald til at faa Gævn ved end mere at sætte Kongen op imod ham.

Det tør saaledes nok være muligt, at Audun—efter at være kommen paa fri Fod—har sat allehaande Planer i Gang mod Kongen og navnlig været Medvinder i eller Ophjælpsmand til den falske Margretes Fremtreden, at Kongen derfor har indstøvet ham til Bergen for at staa til Rette, at Audun uagtet sine Mænds Advarsel har indfundet sig i den Tanke, at man ikke skulde faa noget Bevis imod ham, men at han dog er bleven funden skyldig og henrettet som Landsforræder.

Om Auduns Efterkommere ved Historien ligesaa Lidet, som om hans Forfædre. Vi se af et endnu opbevaret Gavebrev, at hans Hustru hed Gyrid, og at han havde Børn; men Ingen ved deres Navne, Ingen kjender deres Skjæbne. Medens andre Slægter kunne forfølges gennem Aarhundreder, staar Audun Hagleikssøn ene af sin Art i Norges Aarbøger, ligesom hans Skjæbne er eneftaaende. Og saa i sine Bestræbelser synes han altfor meget at have villet staa alene; Mangel paa Sammenhold synes saaledes at have hindret Opnaaelsen

af Baronernes politiske Hensigter, og i Aaret 1308 blev Gendemandsbærdigheden ophevet for bestandig.

* * * * *

Paa en Sandbanke nedenfor Hegeranes havde Audun i sine Velmagtsdage opført en prægtig Stenborg, almindelig kaldet "Kalkhus Slot", til Bolig for sig selv og sine nærmeste Omgivelser, medens hans takrige Tjenestebetjente holdt til paa Ladegaarden Hegeranes.

En herligere Beliggenhed, end denne Borg har haft, kunde neppe findes. Paa en maaste ved Kunst dannet Halvø lige ved Udløbet af "Søfstra" i Vandet og kun ved en smal Jordtange, som i Hast kunde affjæres, staaende i Forbindelse med en vakker Dal, der kiler sig ind mellem de mægtige Fjelde, kneisede Kalkhus Slot. Ved en brolagt Vej, hvoraf endnu findes Spor, stod den i Forbindelse med Ladegaarden Hegeranes. Da man for en Del Aar siden skulde anlægge en Kjelder der, stødte man paa en mægtig Grundmur og Begyndelsen til en underjordist muret Gang, som det vist vilde være af Interesse nærmere at undersøge. Over Gaarden hæver sig den mægtige "Hegeranesaas", hvor efter Sagnet Audun før Afreisen skulde sine Skatte, uden at det siden har lykkets de mange Skattefjædere at finde dem igjen. Længst i Baggrunden over de vældige Fjelde i Syd glitrer den smukke Bælt "Estrællingen", en Arm af Fosfaldsbæreen.

Svorkænge Auduns Borg har staaet usforstyrret, og hvem der senere har beboet den, er uvist. Nu er der af den hele Herlighed Intet

tilbage uden enkelte mægtige Blokke, der hist og her rage op af Grunden, og som formodentlig ved sin Størrelse og Fasthed have trodset alle Plyndringsforsøg. En faldfærdig Gytteluder sig nu over den Plet, som før har Auduns stolte Herresæde, men til Minde om, hvad her har været, bærer den det alt andet end berettigede Navn "Slottet". Nalhus Slot er blevet behandlet paa samme Maade som saa mange andre af vore Oldtidslevninger, der ved Tiernes Ligegyldighed og Mangel paa Pietetsfølelse ere gaaede tilgrunde. Om Borgens Skjæbne i de sidste Aarhundreder skulle vi af Biskop Neumanns interessante Beretning (i "Urda") hidsætte Følgende:

"Af det gamle Nalhus Slots sjældne Ruiner vil der maasse om kort Tid være Intet mere at se. Kun saa af Borgens Stene ligge nu igjen, efterat man flere Gange efter hinanden har med vanhellig Haand plyndret dem, dels til helligt og dels til profant Brug. Først fandt Proust Fisker, der var Sognepræst til Solster fra 1696—1748, det hel bekvent at tage Stene herfra til deraf at lade mure en Kjælder og en Bagerovn, og dengang skulle Slottets Mure have naaet til Binduerne eller efter Andres Beretning endnu i Aaret 1760 været over en Mand's Høide. Siden fandt man det atter bekvent i Aaret 1795 at tage af de øvrige Stene i Slotsruinen til at lægge Fundament i Nalhus Kirke, som da byggedes op fra Nytt af; og den Tid skulle Mu-

rene endnu have paa enkelte Steder været 2 Alen høie fra Torden af. Rimeligt er det, at Hegrænæs Gaards Beboere baade før og efter den Tid ogsaa have fundet det hel bekvent at hente Sten derfra, alt eftersom de behøvede saadan til Grundmur under sine Huse. Saaledes demolerede (nedrevne) fandt jeg Ruinerne i Aaret 1823, da jeg første Gang saa dem. Men atter saa jeg dem i Aaret 1830, og da—o ve! For at faa en Stenbro over Elven opført paa den nye Postvei havde man fjerde Gang forgrebet sig paa hine Oldtidslevninger og kun ladet saa mange Stene tilbage, at Fundamentet endnu kunde sees. Men Foretagendet hævnedes sig. De ærværdige Stene oprørte sig over en saa vanhellig Anvendelse og styrtede sig uregjerlige med Oldtidskraft ud af den svage Nutidsbue. Broens Clementer laa der i kaotisk Blanding. Endelig fik man da Broen op igjen, og jeg har i Aaret 1835 seet den og betragtet den som en Trofe (et Seirstegn) paa Auduns Grav".

Biskopens Spaadom er gaaet i Opfyldelse. Kun enkelte Stene antyde nu hist og her Velliggenheden af Auduns gamle Borg. Døren i den nærliggende Nalhus Kirke, der, som man klart kan se, tidligere har været rundbuet, angives af Sagnet som tilhørende Slottet. Den har et særdeles rigt Beslag; paa et af disse, et trekantet Bixat i Dørens Midte, sees flere Lilier, og Auduns Skjoldmærke var, som man ved, en Rose omgivet af Lilier.

Londons Kloafjägere.

(Efter Stilling-Magazin.)

Man kan besøge Strand og Londons store Pilsaarer og have levet aarevis i den britiske Hovedstad uden at tænke paa de Bygverker, som man træder paa, naar man vandrer paa Fortogene og de makadamiserede Gader. Der gives Gader under Gaderne, Gange under Gangene, en Stad under Staden. Dette underjordiske London staar ikke paa noget Kart, er ikke beskrevet i nogen Vejviser; kun meget faa Historie-skrivere, selv meget faa Oldtidsforskere have talt derom: det er den forbandede, giftspyyende, øde, berhyttede By. Derved flyder uophørligt alt Skyllevand fra Susene, derved kommer Alt, hvad der ikke har nogen Skikkelse mere i Verden, intet Navn i det menneskelige Sprog. Naagtet Londons Kloafer i mange Henseender ikke ere, som de skulde være, udgjøre de dog i det Hele et saa storartet Bygverk, at man har sammenlignet dem med Rom's gamle Kloafer. Nogle af dem skrive sig fra ældgamle, ubekjendte Tider; andre, hvis Alder man kjender, have dog et ganske vakkert Antal Aar at opvise. Smaa Kloafer føre fra de Kvartaler, der ligge længst borte fra Themsen, ned til større, der efter lange Omveie spy sit Indhold ud i Floden. Et Kart over disse adspredte, snoede og i hinanden løbende underjordiske Strømme vilde maaske give en ligesaa høi Ide om den

engelske Civilisation som et Kart over de prægtigste Londoner-Gader. De fleste af disse underjordiske Ledninger ere byggede af Mursten; de have alle slags Skikkelse, men ere som oftest Svælvinger af forskjellig Dybde. Man anslaar deres Kostende til henved 2 Millioner Pund Sterling. Naar en af Londons Kloafer trænger til Reparation og saaledes graves op, ser man med Forbauselse, hvor dybt den ligger, og over denne gaar da en Mængde Gasrør og Bandleddninger, som Arbejderne først maa forbi, førend de naa ned til den underjordiske Kanals Svælvinger. Flere af de store Afløbskanaler vare Bække eller smaa Elve, der under fri Himmel slyngede sig gjennem Enge og Marker, før London var bleven den Kjempeby, som den nu er. Blandt disse gamle, af Jorden opslugte Floder kan man anføre Fleet, nufortiden "London Styg", der fordmum under fri Himmel fra Tillington flød ud i Themsen. Den synes engang at have været saa dyb, at Handelskibe kunde gaa helt op til Hollborn. To andre af disse opslugte Floder var Walbrook og Long-Bourne, der, da den skulde sig i Afgrunden, idetmindste har efterladt sit Navn til et Parti af London.

Der er nedsat en egen Kommission angaaende Kloaferne og Ingeniørerne i denne have paavist, at

nogle Kloaker ere faldesærdige, og at en Masse af Urenligheder dynger sig op der; de have gjort opmærksom paa den affæhlige og stundom dræbende Uddunstning, der udstømmer fra disse Skarndynger, de skrækkelige Eyplosioner, som der kan finde Sted, naar et Lys eller en Gasflamme kommer i Berørelse med disse Luftudstrømninger. Og dog findes der Guld, der søge sit Bytte nede i disse Rædselens, Natens og Lushedens Steder. Disse Mennesker kaldes: Sewers-Hunters (Kloakjægere). Under denne By, der ler, tumler og larmer, i hvilken Menneske- og Vognstrømmene krydse hinanden i Sollyset, gaar eller kryber fordetmeste Kloakjægeren fremad, mørk, urolig og bøiet, speidende, om han kan finde Noget, der er faldet ned fra de Levendes Stad i denne Grab, hvis Begyndelse og Ende han ikke kender. Nu, da det er forbudt at komme ned i Kloakerne, er denne Bedrift sunket dybt, mod hvad den var i fordums Tider. Fortidens Bygmestere vare identviol af den Mening, at disse underjordiske Steders Rædsel i og for sig selv vilde være nok til at beskytte dem mod menneffelig Nyggjerrighed og Havesyge. Talsfald kan gjerne hvem, som vil, mente de, paa egen Risiko vove sig ned i disse sørgelige Gange, hvor Alt viser Billedet af Død og Oplosning hæsligere end Døden selv. For nogle Aar siden er det blevet anderledes; Nabningerne for de Kloaker, der udmunde i Themsen, ere lukkede med en Mur, og i denne er der en Nabning, der spærres ved et Jerngitter. Ved Ebbetid aabner den stærke Strøm, der kommer fra Kloakens Indre, dette Gitter, og de urene

Wande strømme frit med alt sit Skarn ud i Themsen. Naar derimod Floden kommer, saa lukker det efterhaanden stigende Vand Porten med Vælde fast. Nagtet denne skarpsindige Indretning, nagtet Forbud og streng Straf (en Bod af 5 Pund Sterling) finde dog nogle Mennesker, loffede af Gaabet om Vinding, endnu altid Midler til at komme ned i Londons mørke Kloaker. Der er et sælles Waand mellem Mudlarks (Skarnlærernes), Sewers-Hunters eller Shore-mens (Kloakjægerens eller Strandkadetternes) Bedrift; dette Waand bestaar i, at de alle arbeide i Skarnet. Ogsaa blive "Flodlærerne", naar de blive gamle, gjerne til Slaggermus i de skidne og mørke Svelvinger.

I de sidste Tider har der gaaet mange Nygter og de gyseligste Beretninger om de Farer, der omringe den, som vandrer om heruede i Natens, Ensomhedens og Rædselens Egne. For omtrent 50 Aar siden forsvandt pludselig en gammel Mand, der, uden at Noget vidste om det, pleiede at besøge Londons Kloaker. De saa Mennesker, der kjendte ham, især hans Kone og hans Børn, forhørte sig med Bekymring paa Politikkammeret, men kunde ikke saa vide Noget om hans Skjæbne. Der hengik Maaneder, og Mandens Navn var næsten glemt, da en ung Kloakjæger, der gik omkring dernede med en Sæffel, til sin Stræk stødte paa en opreiffstaaende Mand. Skikkelsen stod i en Winkel, hvor en Bæk falder ud i Flets Hovedstrøm omtrent 1 Mil fra det Sted, hvor denne falder i Themsen. Den unge Eventyrer skreg og raabte; men det eneste Svar han fik, var Lyden af

de tykke, stinkende Bænde, og han oversproitedes med Smuds af en Skare opstræmte Notter, der strag dukkede under i det sorte Bænde. Han stred modig fremad, belyste med Fakelen den tause Stikkelse, og skjønte, at han stod foran et menneskeligt Skelet. Greben af Skrek tabte han Besindelsen, krablede over den frygtelige Stikkelse og faldt. Lyset sluknede. Hans Stilling var rædsom; men hans Sjælsstyrke vaagnede istedetfor at sluktes midt i Mørkets Rædsel. Han kjendte sin Vej paa Ferngitterne, der i visse Mellemrum kastede en Smule Lys ned i Svælvningens Mørke. Han vandrede saaledes afsted, streg af alle Livsens Kræfter for at indgyde sig selv Mod og for at holde Notterne i Respekt. Saaledes kom han forbi det ene Gitter efter det andet. Saa ofte han nærmede sig de Lufthuller, der gik op til Brolægningen, hørte han Boguenes Larm, ja undertiden endog Menneskers Tale. Et Dieblis blev han staaende under et Gitter, ved hvilket en Væbelsælger havde sit Udvalg; han hørte ham snakke med Kunderne, han følte sig fristet til at gjøre Allarm og at bede om at blive trukket op; men saa betænkte han, at det vilde tage Tid, og besluttede sig derfor til at fortsætte sin Vej. Efter en lang og tung Gang naaede han endelig i god Behold Themsens. Hans første Sorg var nu at underrette sine Kammerater om den Opdagelse, han havde gjort. Man formodede strag, at Skelettet maatte være af den savnede Mand.

Politiet underrettedes, og en Konstabel blev sendt afsted for at overbevise sig om Forholdene. Han vovede sig dog ikke ned i Kloaken,

men blev ved Bredden af Floden, indtil tre Kloakjægere med Fakler og en Kurv til at hente de menneskelige Levninger vare komne tilbage. De medbragte en Sjerneskål, nogle Ben, nogle Knapper og Levninger af en Sko, og det var Alt, som var blevet igjen af den Gamle. Resten var opædt af Notterne. Knapperne godtgjorde, at det var den savnede Mand, og Lægerne formodede, at han var bleven kvalt af Uddunstningerne dernede.

Denne sørgelige Historie og mange andre Ulykker have i de sidste Aar kastet et sørgeligt Lys ind i denne Mørkets lidet kjendte Bedrift. Livet i Kloakerne er et Liv for sig selv, der vel fortjener at sængles vor Opmærksomhed. At vove sig ind i disse sørgelige og ensomme Gange uden andet Aart end det, som man har i Sukommelsen, at trodse de ofte dødbringende Dunster og farlige Strømninger, som man træffer dernede, er ikke noget ringe Foretagende. Mange Mennesker have ved mindre farefulde Foretagender gjort sig berømte, og desuagtet skal Gud vide, at en Kloakjægers Ny ikke er misundelsesværdigt. Det er for det meste modige og forstandige Mænd, idetmindste hvad en vis Klasse af dem angaar. Nogle af dem sværme om ved Themsestranden ved Surrey. Med et Par usle Sko paa Fødderne, en Sæl paa Ryggen, om Livet et godt Klæde og med en Baadshage i Haanden trænge de, uden at man noie ved hvorledes, ned i disse gyfelige Steder trods Forbudet. Baadshagen tjener dem til Støttestav og til at undersøge Bunden med. Desuden have de en Blændlygte hængende paa Brystet,

og ved denne se de nogle Skridt fra sig. Det er sjældent, at en Kloakjæger arbejder alene, fordetmeste gaa 3 til 4 sammen for at hjælpe hinanden i paa kommende Tilfælde. De fleste af disse Bander have til Fører en gammel Jæger, der besidder Erfaring i Haandværket. Saaofte de komme under et af de i Broelægingen anbragte Zerngittere, dæmpe de Lygten og snige sig hemmelig videre i Mørke af Frygt for, at Lyset skulde kunne vække de ovenover dem Vandrendes Opmærksomhed. Derfor tage de heller ingen Hund med, skjønt en saadan kunde være dem til Nytte.

Som allerede fortalt har Kloakjægeren en slem Fiende i Rotten. Fordetmeste flygter den, men naar den trænges ind i en eller anden mørk Krog, vender den sig gjerne imod det Menneske, der er dristigt nok til at forstyrre den i disse gruelige Huler. Man fortæller, at Kloakjægere ere bleve angrebne af utallige Sværme af Røtter og have maattet ligge under i Kampen mod disse vilde Fiender. Endnu en anden Historie fortælles om Kloakerne i London. Jægerne paaftaa, at for flere Aar siden en drægtig So tilfældigvis faldt ned i Kloaken gennem en Abning i Gaden. Der i Mørket fødte den sine Unger, opdrog dem, og de formerede sig mangfoldig. Paa Næring manglede der dem ikke derne. Disse gennemstreife nu, isald man kan tro Fortællingen, Kloakerne i Omegnen af Hampstead. Jeg maa imidlertid bemærke, at de Jægere, der tale om disse Mørkets skrækelige Svin, aldrig have mødt dem.

Paa sin Vandring gjør Kloak-

jægeren Jagt paa Spiger, Ben, Zern- og Kobberskrab og slaar ihjel Røtter, hvis Skind han sælger. Dette er et temmelig magert Bytte for saamange Møisommeligheder og Farer. Kloakjægerne finde ofte i Stærnet Kobbersfillinger, Serpenéer, halve Kroner, ja endog halve Souveræigns. Undertiden finde de Steer, Gasser, Sølvbægere, Uhre, ja nu og da Guldsmykker og ægte Stene. Man ser nu, hvilken Slags Tilløkkelser det er, som kan beseire denne Bedrifts Ufflyeligheder. Saaet aabner Portene til disse gyselige Steder. De Erfarne af disse Kloakjægere opholde sig ikke i de Kloaker, hvis Strømninger ere rivende, som i Egnen om Fleet; der finde de Jæging; det er i de sorte Bække, hvis langsomme og træge Strøm ikke river de værdifulde Gjenstande, med hvor de gjøre sin Fangst. Hvis man kunde tro erfarne Jægeres Fortællinger, saa ophobe Spiger, Mynter, Zern- og Kobberskrab sig paa visse Steder og danne hele Masser som smaa Hjelde. Disse Metalhauge voxe Dag for Dag. At tage disse Masser med var Kloakjægerens høieste Ønske, men de ere for tunge og svære og trodse alle menneskelige Kræfter. Den Tid, som Jægeren tilbringer under Jorden, er forøvrigt indskrænket; han kan nemlig bare være derne fra den ene Ebbe til den anden. Deraf kommer det, at selv de dristigste og mest erfarne af dem kun ere trængte nogle Mil opigjennem Kloakerne; Resten er dem ubekjendt. De Farer, som Floden medfører, ere kauske de alvorligste af dem alle. Sluserne aabne sig da, det til Kloakernes Rensning bestemte Vand styrter ind, og de sorte Bække forvandle sig

pludselig til Floder. Den Ulykkelige, der overraskes af denne Oversvømmelse og ikke kan ty ind i en af Kloakens Diarme, er uundgaelig fortabt.

For at vise, hvilken mægtig Strøm der kan gaa hermede er det nok at fortælle Følgende. For nogle Aar siden blev en af Gaderne i London opgravet for at reparere en Kloak. En lang Stige blev sat ned paa Bunden; en Murevgut, gik ned med nogle Murstene, da netop det indstyrtende Vand naaede Foden af Stigen og viedliffelig seiede den og Guttten med sig. Han blev funden efter nogle Timers Forløb af en Kloakjæger, men han var frygtelig lemlæstet og død.

Naar Kloakjæger-Kompaniet kommer op af Kloakerne, begive de sig hen til en af Følget; der beregner man, hvad man har fundet, og deler det. For faldt der ofte efter en saadan Udflugt 30 Shilling ind til 2 Pund (8—9 Spd.) paa hver. Dette var i den gylbne Tid. De nuværende Jægere tale med Begejstring derom, og beklage sig bittert over de Hindringer, som man i den senere Tid har lagt iveien for deres Bedrift. De ville ikke erkjende, at disse Indskrænkninger have Hensyn til Menneskevel. "Kloakerne", sige de, "ere sorte og søle, men Sult er endnu stræffeliger".

Trods Forbudet mod Vandringerne dernede i Kloakerne er dog Kloakjægernes Fortjeneste bestandig større end de fleste Arbeidsmænds. De danne uden Modsigelse ved deres Kløgt og Mod Noblessen af Finderne. Men de leve af Tilfældet, og det som let kommer det let gaar. Forsynlighed og Sparksomhed er ikke deres Dyder. Hæve

de gjort en god Fangst, saa begive de sig strax hen i det nærmeste Stuehus; der drikke og spise de, til Pungen er lens. Sulten, som driver Ulven ud af Skoven, bringer ogsaa Kloakjægeren ned i Kloakerne igjen, og saa begynder igjen Sult og Dug. Derfor ere de fattige, slet klædte og have slette Boliger, trods deres Midler til at kunne opnaa en vis Velstand. Deres Hjemsteder ligge i Londons elendigste Kvartierer. Man finder dem i nogle af Borrow's mørke, stinkende Gader, især i hin Elendighedens Dal mellem Dockerne og Rosemary-Lane.

Man skulde tro, at Mennesker, der tilbringe en Del af sit Liv i saa ølle Dunster, maatte paa sine Ansigter bære Stampelet af den blyfarvede Luft, hvori de bevæge sig. Dog er dette ikke Tilfældet med Kloakjægerne; de ere ialmindelig stærke Karle, have en munter eller ialfald ligegyldig Mine og en sund Ansigtssfarve. Den frygtelige Stank paa disse smudsige Steder er efter deres Mening en Fordom, som snart forsvinder, naar man bliver vant til den. Kloakjægerne staa alle i et Slags hemmelig Forbindelse og taale ikke, at nogen Fremmed trænger ind paa deres Egnemærker. De ere bekendte for hinanden under Dgenavne, der ganske have fortrængt deres rette Navne. Saa sørgeligt ogsaa deres Haandværk er, saa har det dog sin Tillokelse for dem, foruden Gewinsten driver ogsaa deres Uafhængighedsfølelse dem dertil. "Jeg liker denne Leve-maade", sagde En af dem. "Jeg arbejder, naar jeg har Lyst og hviler, naar jeg vil, Ingen har Noget over mig at sige".

Blandinger — Nytt og Gammelt.

Fra de Forenede Stater vil der om kort Tid afgaa en Expedition for at hæve en uhyre Skat, der ligger begravet i Cumana Bugten, paa Kysten af Venezuela. Dette hænger saaledes sammen: I Februar 1815 gik en Flaade paa 100 Skibe ud fra Cadix for at gjøre et Angreb paa de sydamerikanske Republiker. Admiralskibet "San Pedro de Alcantara" førte tre Millioner Dollars i rede Penge med sig. Efterat Flaaden var kommen til Puerto Santo, udsandt man, at Spanien Intet kunde udrette, og General Morillo besluttede at vende tilbage med sine Tropper. Imidlertid udstedte han før sin Afreise en Proklamation, hvori han gav alle "Royalister" Tilladelse til at indskibe sig paa Flaaden. Hundreder vilde benytte sig af dette Tilbud, og især skyndte Geistligheden sig med at bringe alle Kirkeskatte ombord paa Flagskibet; ombord paa dette bragtes ogsaa Alt af Værdi, som Flygtningerne bragte med sig. Paa denne Maade ophobedes der uhyre Skatte paa Admiralskibet. Men den samme Morgen, der var bestemt til Afreisen, skede en forferdelig Ulykke. Skibet, som laa i Cumana-Bugten, 3½ Mil fra Den Coche, kom i Brand, Krudtkammeret antændtes, og det stolte Fartøi med 74 Kanoner, tusinde Mennesker og sine umaadelige Skatte exploderede og sank paa 10 Favnne Vand. Der har det ligget siden den Tid. De forskjellige Forsøg, som have været anstillede for at

bringe Skatten for Dagens Lys, have ikke været kronede med særdeles Held; omtrent 300,000 Dollars i Sølv ere ialt blevne opffiskede, men mindst 5 Millioner ligge degravede her. Venezuelas Regjering gjorde Kontrakt med en vis Obrigon, at han skulde paatage sig at hente den store Sum op af Havets Dyb. Han indlod sig med forskjellige Dytterkompanier, hvem han betalte en Fjerdedel af den Værdi, de toge op. Et fransk Kompani gik det rent daarligt med; et Bostonerkompani derimod tjente 40,000 Dollars, men havde ikke hensigtsmæssige Apparater og opgav derfor Foretagendet. I 1852 døde Obrigon, og Retten kom tilbage til Regjeringen af Venezuela. Nu fik en Kaptein Tower fra Massachusetts Tilladelse til at forsøge sin Lykke; han bragte med ufuldkomne Maskinerier \$14,000 op; to andre Forsøg viste sig ogsaa mindre tilfredsstillende. Det nye Foretagende udgaar fra "American Submarine Company", hvis Præsident er General Burnside. Superintendenten er en af de mest erfarne Dyttere, Mr. George W. Fuller. De Apparater, Expeditionskibet "Nellie Gay" har ombord, ere de mest fuldendte, som nogensinde ere fabrikerede. I Midten af Juli skal Skibet være i Cumana-Bugten og strax kaste Anker over Braget. Skroget af det sunne Skib skal sprenge sig istykker, og de enkelte Dele trækkes op. Finder man ikke Skatten paa denne Maade, vil man gjen- nemføge Grunden ved Hjælp af

eiendommelige Dyffer-Maskinerier. Man lover sig Meget af en Lygte, der lyser under Vand. Til Skibets Udrukning høre syv Geisemaskiner, Luftpumper osv., og der skal være sørget saaledes for Alt, som udkræves, at man synes at maatte have et berettiget Haab om et heldigt Udfald.

Den bekjendte Missionær Williams meddelede følgende værende Fortælling, idet han skildrer en Overhøring af Skolebørnene paa Den Raiatea i Sydhavet. Henimod 600 Børn vare tilstede. Det var en Festdag; Børnene gik i Procession gjennem Stationen, de fleste klædte i europæisk Dragt, med smaa Hatte og Guer, forfærdigede af de samme Forældre, som efter Landets Skik vilde have dræbt dem, hvis ikke Kristendommen var kommen til deres Redning. Børnene havde gjort smaa Flag med forskjellige Indskrifter, saasom: "Hvilken Betsignelse er ikke Evangeliet!" "Var Evangeliet ikke kommet, vilde vi være blevne dræble, saasuart vi vare fødte!" osv. Derefter førtes vi til Kapellet, hvor de istemte Jubelsangen i sit eget Sprog. Den gamle ærbørdige Konge tog Forsædet. Under Overhøringen var det værende at se Forældrenes Miner. Nogle af Dine funklede af Glæde, medens Faderen sagde til Moderen, eller Moderen til Faderen: "Hvor det er godt, at vi sparede vor lille Piges Liv!" Over Manges Kinder randt derimod en stille Taare, der forkyndte, at deres alle vare dræbte. Midt under Handlingen viste sig en graahaaret Høvding og raabte med lidenskabeligt Blik og Mine: "Lad mig tale! jeg maa tale!" Da det blev ham tilstaaet, vedblev han saaledes: "D,

at jeg havde vidst, at Evangeliet skulde komme! Da skulde jeg have staaet mine Børn, og de skulde have staaet i denne lykkelige Flok. Men af, jeg dræbte dem alle; jeg har ikke et tilbage". Derpaa vendte han sig mod Formanden, udstrakte sin Arm og udbroed: "Du, min Broder, saa mig dræbe det ene Barn efter det andet; men du greb aldrig denne Morderarm og sagde: Stands, min Broder! Gud vil velsigne os, og Frelsens Ord skal komme til vore Kyster". Derpaa forbandede han de gamle Guder og tilføiede: "Det var eder, der indgjød mig dette vilde Sind, og nu skal jeg dø barnløs, jeg, som dog har været Fader til 19 Børn". Han satte sig igjen ned, og en Taarestrøm lettede hans beklemte Hjerte.

Børnevalfarterne i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede begyndte i Vendome i Frankrige. En Hyrdebøddreng gav det første Stød dertil, og snart samledes nogle og tredive Tusinde Mennesker om ham. Han udførte Vidundere og var længe sin Tids største og sidste Hellige; men for hver Dag opstod nye otte eller tiaarige Profeter, som prælede, gjorde Andere og begejstrede store Skarer af Børn. Spurgte man disse Pilgrime, hvorthen de gik, saa svarede de ligejøm med en Mund: "til Gud". De bare Boghjerter, Kors og Kogelskar og sang med brændende Andagt Lovsange. Forældrenes Bestyrkelse var grensfuld. Ingen Dvertalelser, ikke engang Mødrenes Fortvilelse og Taarer formaacede at holde dem tilbage. Lagde man dem Hindringer i Veien, saa gred de Dag og Nat, hentetredes af Gremmelse og bleve angreb-

ne af Skjelven i Legemet, saa at man tilsidst ikke havde andet Valg end at lade dem gaa. Da denne Bevægelse havde vedvaret i nogen Tid, forsamledes i Vendome en utallig Hær af Dreng, beæbne og ubeæbne, mange tilhest, de fleste tilføds, og blandt dem ikke saa Piger i mandlig Dragt. De Staller indbildte sig, at Havet vilde vige tilbage for dem, og at de med tørre Fødder skulde naa det hellige Land. Naturligvis fik de snart Besøg af en Mængde skurkagtige Spekulanter, af hvem de bleve saa ynkelig bedragne, at de fleste af dem snart maatte ty til offentlig Gavmildhed. Men da de kom til Marseille, ventede der dem endnu det Værste. To Kjøbmænd modtog dem paa en meget kjerlig Maade og lovede dem, at de for Guds Betsignelses Skyld vilde bringe dem over Havet; men efterat de havde fylt syv store Skibe—af hvilke to strandede ved St. Peters D, hvor der til Grindring om de smaa omkomne Pilegrime blev bygget en Kirke—bragte man dem til Alexandria og folgte dem til Saracenerne. Det fortjener dog at bemærkes, at de to Kjøbmænd til Straf af Keiser Fredrik den Anden dømtes til døde og endte sit Liv i Galgen.

De hollandske Diger ere Kjempebolværk mod den farlige Fiende, Havet og af deres Bestaaen er Landets Ve og Vel afhængigt. De ere opførte af Jord, Sand og Ler og

oventil bedækkede med en tæt Fletning af Bidier, hvis Mellemrum ere udfyldte med Ler, for at det Hele skal blive til en fast Masse. Disse Volde ere saa brede og stærke, at Vandet ikke formaar at trænge gjennem dem, og saa høie, at Havet i sin normale Tilstand ikke kan skylle ind over dem. For end mere at forøge disse Digers Styrke og Modstandskraft omgives de med Mur- og Pæle-Verk og beplantes med Træer. Sollands vigtigste Dige, der tillige er den største i Europa, er Gelderdigen i Nordholland. Den er 2 Mile lang og 40 Fod bred, og helt igjennem opført af Granitblokke, der ere komne fra Norge. Hele Statens Vel er indbefattet i Vedligeholdelsen af denne Dige, derfor bliver heller ingen Omkostninger sparet paa den. Et særligt Ingeniørkorps, "de Waterstaat" kaldet, bevogter dette Bolværk mod Havet. Magasiner med de fornødne Hjælpemidler befinde sig paa særskilte Stationer. Naar der er nogen Fare for Oversvømmelse, er der udstillet Bagter overalt, og Alt er beredt for dieblikkelig at kunne bringe Hjælp. Skulde der alligevel hende Ulykke, og et Gjennembrud ske, har man ogsaa Midler i Beredskab for idetmindste at kunne værges sig til det Sidste: enten opfører man en ny Vold ovenpaa Diget, eller ogsaa stiller man et andet Bolværk mod de indstormende Bølger bag det gjennembrudte.

S u d h o l d: Mary Realy.—Om Kristi Grav og den Hellige Gravs Kirke. (Efter Overlærer Volrath Vogt. Slutning.)—Segranæs i Tølstør og Baron Ludvig Hugelstjøn Hestaforn. (Efter forstjellige Kilder. Slutning.)—Londons Kloakfægere. (Efter Stilling-Magazin)—Blanding—Nyt og Samlet.